

~~Ms 1-14~~

6-9-13

[Faint handwritten text, possibly bleed-through from the reverse side.]

Est. 5. Tab. 7.^a Num. 34.

*16
n. 14. 6.*
*Hispania Corduba
Lam. Bernard.*

MARTINI DE ROA
CORDVBENSIS EX SOCIETATE
IESV, THEOLOGI, ET SACRARVM
LITERARVM INTERPRETIS,

*16
n. 14. 6.*
DE CORDVBÆ IN HISPANIA
Betica principatu

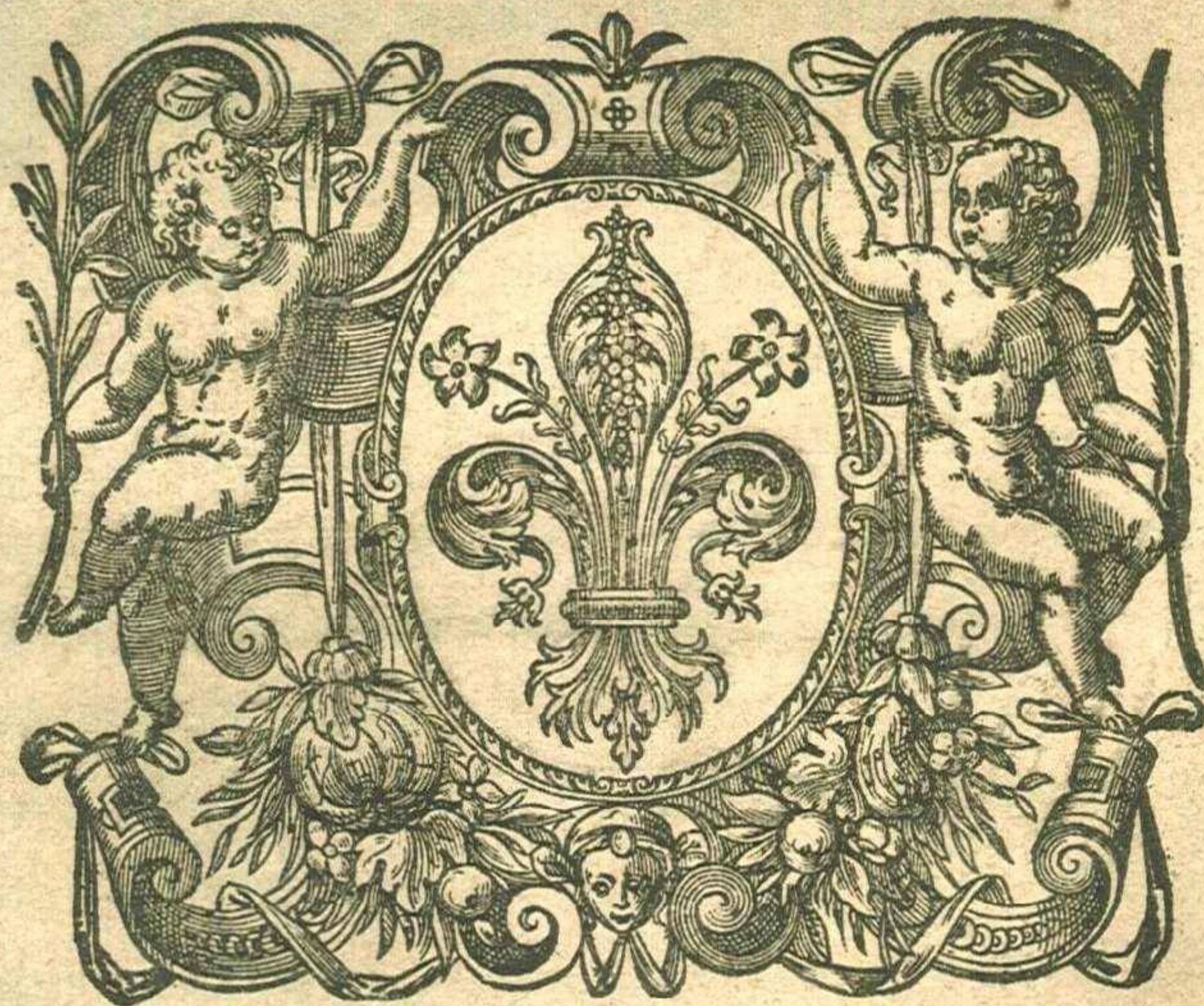
LIBER VNVS.

AD S. P. Q. CORDVBENSEM.

Item de Antiquitate, & Auctoritate S. S. Martyrum Cordub.
ac de Breuiario Cordubensi

LIBER ALTER.

AD ECCLESIAE CORDVBENSIS SENATVM.

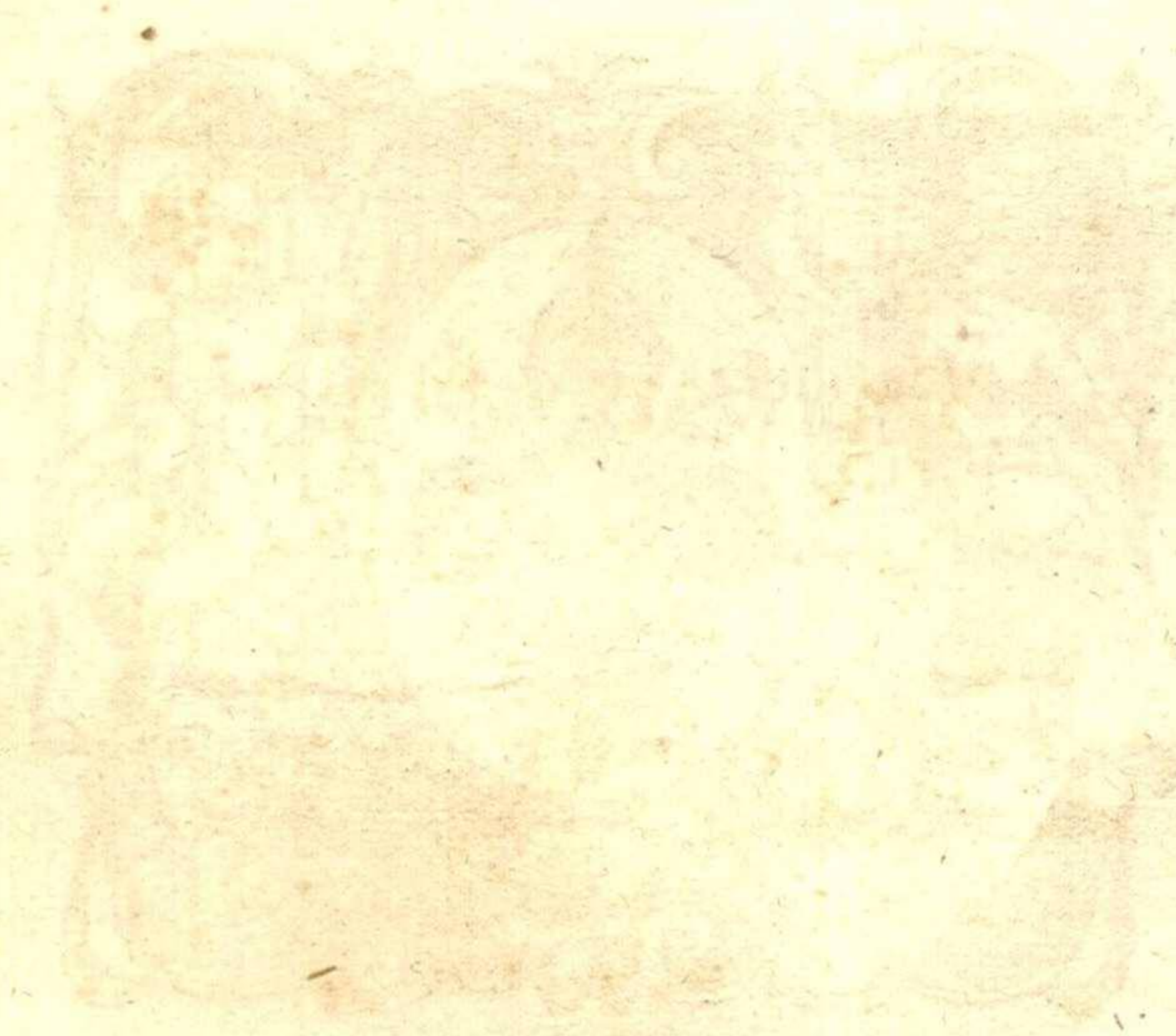

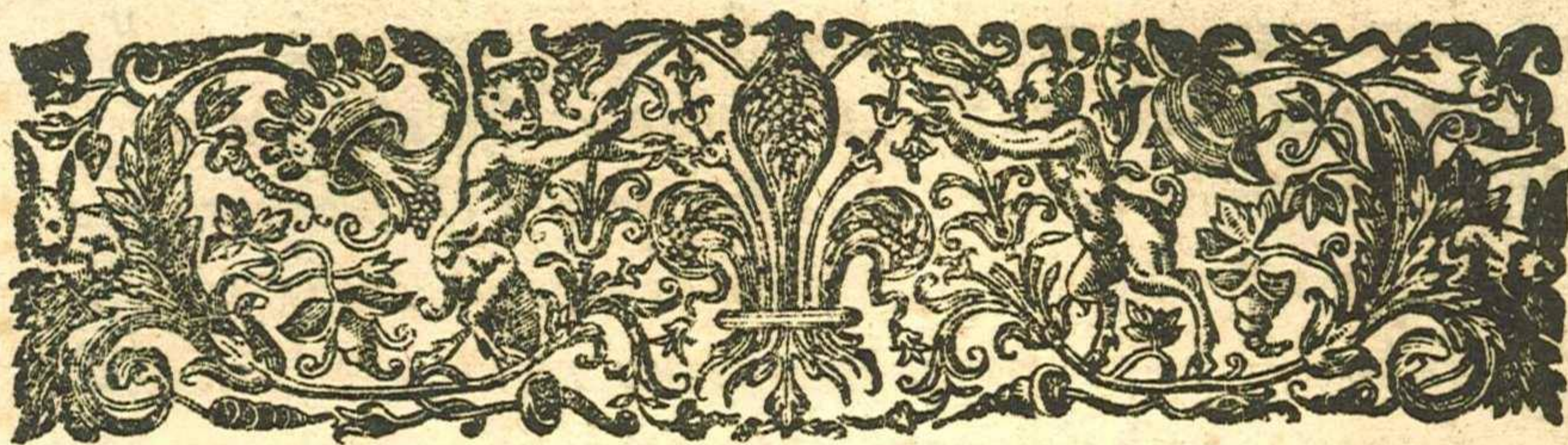
LVGDVNI,

Sumptibus Horatij Cardon.

M. DCXVII.

Wm. L. Garrison & Co. Boston

SCRIBENDI OCCASIO ET FINIS.

AD S.P.Q. CORDVBENSEM.

INGVLARIVM sacrae Scripturae libris, ^{Auctor}
atque etiam natalitiorum in lucem editis, ^{quare ab} Se-
natores amplissimi, dum scribendi rationem ^{scribendo} cessarit.

Urgeo, gubernationis aliqua parte, & in Ro-
manam Curiam missione Provinciae nostrae suffragiis im-
perata, cessare cogor inuitus. Scripsi tantum Dominae An- ^{Scriptit}
nae sanctissimae feminae, Comitissae de FERLA vitam Co-
priscae virtutis, & antiquae nobilitatis nouum exemplum. ^{mitissae de}
Deinde propria SS. Martyrum officia, quorum dies festos ^{Feria.}
ex auctoritate Apostolica, Ecclesia celebrat Cordubensis. ^{Item sup}
In his nonnulla praefatus de Breuiario Cordubensi, quae ^{plemētunt}
proximo libro dicentur, pauca etiam per occasionem addi- ^{Breuiarij}
di de Corduba in Betica principatu: non ab amore patriae ^{Cordubē-}
subdita (qui tametsi tam improbus interdum est, ut quos- ^{sis.}

Patriæ amor quā improbus interdum. *dam etiam extra aras, hoc est, extra veritatis cancellos corripiat, mihi præfide, ac veritate nihil est) sed à bonis auctoribus accepta, quæ sua se luce ostenderent, suo pondere constabilirent. Verum cum neque omnibus idem*

Auctoris mens, & causæ scribendi.

Nimiæ brevitatis damna.

sensus esse possit, neque in antiquis rebus, & procul à memoria nostra remotis, sine auctoritate satis valere possit ratio, quæ olim Cordubæ in pauca collegimus, Romæ nunc, dum diem unum, aut alterum à curis maioribus vacat, uberius duximus explicanda: non ut eadem pluribus, sed ut plura de eodem dicamus, & pro nostro more, non multis. Nam quæ brevius quàm oportet, conclusa sunt, ea verò calumniæ telum difficilius fugiunt. Et in iis quidem indocti minus vident quàm ponimus; docti, plus etiam aliquando quàm volumus.

Habetis, PATRES CONSCRIPTI, urbis vestræ decus è priscis annalibus erutum, in lucem ab invidia vindicatum, ut quam solo diuitem, celo beatam cuncta secula prædicarunt, eandem dignitatis etiam titulo præcellentem omnes agnoscant. Hoc debui ut face-

Quid in hoc genere scribendi spectatum. *rem parenti filius magna in re paruum opus, si volumen spectetur; si res ipsa, sat iustum. Neque ego coloris splendorem quæsiui, sed succum & sanguinem veritatis, quæ paucis contenta, sua se specie commendaret. Vos, PP.*

amplissimi, ut eam gloriam per omnem posteritatem urbs vestra sartam tectam conseruet, curate & contendite. Ego in id, quod exigitis, cum primum vacabit, incumbam, & cum ad vos in Hispaniam Deo benè fortis

fortunante rediero, clarissimorum virorum pariter atq^{ue} ^{Edita sunt}
fœminarum, quas solum istud tot seculis inclytum orbi ^{et iam Hispali}
peperit, et laureatas triumphantesque celo misit, vitam,
gestaque posteritati non admiranda magis, quàm imi-
tanda proponam. Deinde scribendi meum repetam in- ^{Edentur}
stitutum, & singularium Sacrae Scripturae Volumen II. ^{quampri-}
Commentarios item in Habacuc Prophetam, et in Psal-
mum II. quæ sunt in promptu, amico nostro Horatio Car-
doni viro probatae fidei, et Romanae Ecclesiae vero filio,
edenda mittemus. Valete, & Rempublicam E RE
PUBLICA DIV ADMINISTRATE.
Romæ Kal. Ianuarij Anni CIO IO CXII.

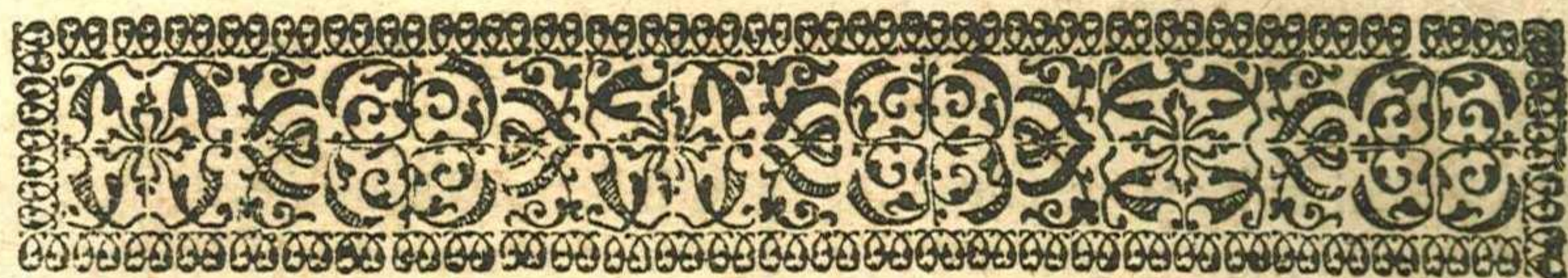
CENSURA OPERIS.

OPVS satis eruditum, & probat quod vult.
Videtur posse imprimi. Romæ in Domo
Professa Societatis IESV. 16. die mensis Ianua-
rij, anni 1612.

PETRVS ANTONIVS SPINELLVS.

FACULTAS IMPRIMENDI.

CLAVDIVS AQUAVIVA Præpositus Ge-
neralis Societatis IESV facultatem fecit P.
Martino de Roa, eiusdem Societatis, vt opus hoc
typis mandaret. Romæ 17. die mensis Ianuarij,
anni 1612.

INDEX ET SVMMÆ CAPITVM LIBRI DE CORDVBÆ IN HISPANIA BETICA PRINCIPATV.

CRIBENDI occasio & finis ad S.P.Q. Cordubensem.

CAP. I.

CORDVBA per Romanum, Gothicum, Arabicum Imperium, principatum in Hispania Betica tenuit. Ratione id ostenditur & exemplis.

CAP. II.

IDEM adhuc & Solini auctoritate, & rationibus aliis ostenditur. Cur Marcelli opus Corduba, & Tarraco Scipionum dicatur.

CAP. III.

STRABONIS, Ptolemæi, & aliorum sententiis, atque Historiæ Generalis Hispaniæ consensu, Cordubæ principatus

astruitur. Filiæ Hierusalem, Palæstinæ, &c. quid in sacris: Patrium quid in externis.

CAP. IIII.

HIRTII, siue quis alius est, & aliorum testimonio, coniecturisque haud obscuris idem confirmatur.

CAP. V.

GOTHORVM atque Arabum tempore Corduba principatum retinuit. Temporum atque mutationum imperij ratio traditur.

CAP. VI.

RESPONSIO ad quædam obiecta. Cordubane an alia fuerit, aut alibi, quàm nunc est, Betis quæ in Betica ciuitas.

CAP.

C A P. VII.

DE Beti colonia quæsitum.
Quod earum genus. Tacitus, Cæsar, Strabo explicati. Auctoris ea de re sententia proposita.

C A P. VIII.

DE Betula, Betulone, Betyca, siue Beturia vrbe. Solinus explicatus de Beticæ capite. Turduli qui. Eorum Metropolis Corduba.

INDEX ET SVMMÆ CAPITVM
LIBRI DE ANTIQVITATE ET
AVCTORITATE SS. MARTYRVVM

CORDVBENSIVM AC DE

Breuiario Cordubensi.

SCRIPTI ratio ad Ecclesiæ Cordubensis Senatium.

C A P. I.

CORDVBENSIS Eccleæ
vt duplex persecutio, ita
duo Martyrum ordines.

C A P. II.

DE Antiquitate & auctoritate SS. Martyrum Cordubensium ex eorum miraculis, cultu & veneratione.

C A P. III.

EX communi Ecclesiæ consensu, & Notariorum dignitate.

C A P. IIII.

DE quorundam præterea officiorum Cordubensium auctoritate, & per occasionem de Cordubæ in Betica principatu.

C A P. V.

DE antiquitate & varietate Breuiarij Cordubensis.

Auctor ad Martyres.

D E
C O R D V B Æ
I N H I S P A N I A
B E T I C A P R I N C I P A T V
L I B E R V N V S.

*CORDVBA PER ROMANVM,
Gothicum, Arabicum Imperium, Princi-
patum in Hispania Betica tenuit.
Ratione ostenditur.*

CAPVT PRIMVM.

DIco igitur semel : Corduba Vltioris Hispaniæ principatum tãdiu tenuit, quam-^{Causa con-}stitutio.
diu tenuit imperium in Hispania Romano-
rum. Neque ius istud vllò vnquam tempo-
re amisit, siue ad Gothos Betica, siue ad
Arabes transiit, siue ad eosdem etiam Gothos rediit. Hoc ^{Probandi ra-}tio.
nisi bonis Auctoribus, rationibúsque euicero, néque vt
A fidem

fidem mihi quisquam habeat, peto: neque quin me ex iure manu confertum vocet, quicquam moror. Mihi enim æquè certum est nostra repetere, quàm reddere aliena: & pulchrum ignota discere, iuxtà atque dicere explorata. Præsertim cum speciosam urbem deducturi, nihil necesse habeamus, mutuatas ab aliis faces prælucere, aut honorarios à vicinis titulos, quibus nobilissimam commendemus patriam, corrogare.

*Prouincia,
nomen Ro-
manum.*

*Regionum
Hispania
antiqua ap-
pellationes.*

*In Betica
multa re-
gna.*

*Toletum Ca-
stellæ caput.*

*Corduba
quando facta
Colonia, &
caput Pro-
uincia.*

*In familijs
que capita.*

ITA QVÆ moneo primum, Prouinciam, nomen esse Romanum, Romano significato: quare cùm de Prouinciæ capite quæritur, de re Romana quæritur, non de Hispania: quæ regna quidem nouit, Prouincias verò non item. Nisi eo nomine quascunque regiones appelles, cuiusmodi vetustiores illæ Laetania, Bastetania, Turdetania, & reliquæ, non ex proprietate, sed ex analogia vocis. Itaque aut de Prouincia sermo est, aut de regno; si de Prouincia, Romani respondeant, aut qui res Romanas nouêre, Cordubam caput esse Prouinciæ. Si de regno, in promptu est, quid dici ab omnibus possit: aut multis Beticam regnis contineri, ab inclinatione Arabici imperij, quorum capita tot fuêre, quot principes vrbes, Hispalis, Corduba, Granata, Gienium, Astigi, &c. aut partem esse regni Castellæ; cuius caput duplex, Toletum ac Burgi.

AT QVÆ vt hocce tempore, tametsi Madritum, vt paulo antè Vallisoletum Regni sedes translata sit, Toletum nihilominus Castellæ dicitur caput, vetusto iure annorum plus mille, iam tum à Leouigildo regnante: ita etiam Corduba ab Romanorum æuo, annos ad mille octingentos, & amplius, cùm primùm est facta Colonia: & ab inuentis Prouincijs, Prouinciæ caput effecta, non video cur ius istud amittere possit, aut debeat. Nam tametsi maiore nunc aliqua splendore, atque potentia sit, non erit superior dignitate, quam Corduba ex omni antiquitate sortitur. Vides vt in nobilium posteris ij familiam ducant, non qui ad magnam

gnam rem deuenêre, sed qui à primis auctoribus recto ordine propagati sunt: tamen à primæua domus amplitudine redacti sint in angustias, & rei familiaris inopiam. Alioqui enim ego non video cur non Hispalis vltioris Hispaniæ, *Hispalis potentissima.* atque etiam citerioris caput esse debeat vniuersæ, nobilissima inter omnes vrbs, & potentissima, magnificentia, splendore, opibus præstantissima, & quæ plus vna quàm reliquæ vrbes, pecuniæ Regi, ac regno suppeditet; quam Politici meritò faciunt reipublicæ nervos. Atque vt domesticis pugnemus exemplis, & quidem his, quæ scimus, quæ videmus in Vrbe, quantum Apostolorum Petri & Pauli Basilica, quantum Diuæ Mariæ, quam Maiorem appellant, quantum aliquæ aliæ in orbe Lateranensem Diui Ioannis splendore, magnificentia, opulentiaque superent, his, qui nouimus ac videmus, obscurum esse non potest. At Lateranensis principatum nihilominus inter omnes Urbis & Orbis Ecclesias & habuit & habet; præcisa cunctis aliter sentiendi potestate, Edicto Gregorij XI. Pontificis Maximi; quod incisum in lapidem Gothicis characteribus è regione sacristiæ; atque Latinis item in alio lapide, pro altera chori columna, contra aram Apostolorum hodie cernitur. *Lateranensis Ecclesia mater omnium.*

Ac Tarraconensis quidem prouinciæ, & Carthaginensis nonnullæ etiamnum vrbes amplitudine & potentia superant Tarraconem, atque Carthaginem: at non idcirco Tarraco, non Carthago suæ caput esse prouinciæ desiit. Caput enim principij rationem habet, non magnitudinis: dignitatis nomen est, non frequentiæ: honorem dicit, non opulentiam. Nam in animantibus caput, vt Varro auctor est, inde dictum videtur, quod ab eo initium capiant sensus, & nerui. In Prouinciis verò capitis nomen, dignitasque in eam cadit Urbem, quæ prima Romanorum sedes, coloniæque aut deducta est, aut fundata in singulis regionibus. Id verò & Prouinciæ vox, & subiecta voci potestas facile ostendit. Nihil enim aliud est Prouincia, nisi regio, quam, *Caput principij rationem habet. Vnde dictum in animantibus. Item in prouincijs. Prouincia aut quid.*

aut armis deuictā, aut quouis modo in potestatem redactā Populus Romanus Magistratui suo administrandā subiecit. Docet Festus, qui *Prouincia*, inquit, *appellantur*, quòd *Populus Romanus eas prouicit: id est, antè vicit*. Ammian. Marcellin. de Palæstina, eiusque regionibus, lib. 14. *Verùm has quoque, inquit, regiones pari sorte Pompeius Iudæis domitis & Hierosolymis captis, in Prouinciarum speciem rectori delata iurisdictione formauit*. Et paulo pòst de Arabia contermina: *Hanc, Prouincia imposito nomine, rectoréque attributo, obtemperare legibus nostris Traianus compulit Imperator*.

Idem adhuc, & Solini auctoritate, & rationibus aliis ostenditur. Cur Marcelli opus Corduba, & Tarraco Scipionum dicatur.

CAPVT SECVNDVM.

*Qua olim
vrbes fierent
capita Pro-
uinciarum.*

TAQVE quas primùm vrbes, aut fœdere sibi coniunxere, aut iure belli, in ditionem, deditionémue accepere Romani; aut in quas deduxere primùm colonias; eas verò principatum inter alias sortiri, ius, fasque esse censebant. Id verò non libidine, aut temeritate aliqua, sed ratione faciebant. non enim vt in quemcunque locum inciderant, eum sibi pro capite deligebant; sed ignobilibus oppidis præteritis, ad nobiliora transibant, & eorum natura, conditionéque perspecta, sedem inibi collocabant: ne si res cum nomine non conueniret, inanis titulus, & vana compellatio videretur. *Accedebat etiam vis vocis: nam quia caput in animantibus, & prima & præcipua pars est: in Prouinciis, quæ vrbes capita futura essent, & principij rationem habere debebant, & principatus.*

Nec

N E C aliam ob causam Tarraco Prouinciæ caput habita est, nisi quia prima in iis locis Romanorum Colonia, à Scipionibus fundata. Iulium Solinum audi cap. x x v. *Tarraco caput sue Prouinciæ cur. Docet Solinus.* Carthaginem, inquit, apud Iberos, quæ mox Colonia facta est.

Pæni condiderunt: Tarraconem Scipiones. Ideo caput est Prouinciæ *Qui explicatus.* Tarraconensis. Condiderunt, inquit, non quia à fundamentis excitarint, urbem nimirum vetustissimæ originis, annorum, ea tempestate, vt plerique tradunt, duorum circiter millium: sed quia tantis illam ornamentis auxerunt, situ etiam amplificato, vt recens ab illis condita videretur. Ideo Plinius Tarraconem appellauit Scipionum opus, *Item Plinius.* vt Strabo Cordubam Marcelli: quia instaurata ab illo, & *Corduba cur Marcelli opus.* multis maximisque ornamentis instructa.

H A N C igitur siue Marcellus condidit, quod ineptè, & falsò aliquis censeat; siue exornauit, amplificauitque, quod verum est, primam in Betica fuisse Romanorum coloniam, auctores tradunt, & quidem non vulgarium, aut plebeiorum hominū, sed Patriciorum tantum, ac selectorum. Quis igitur est, qui ex eodem, aut pari argumento idem effici neget? & Cordubæ in Betica principatum non agnoscat, qui primam, & primorum inter Romanos, Hispanosque coloniam esse planè perspiciat. Quod si ad splendorem nominis, ad potentiam, ad agri virtutem, & magnitudinem, ad viros, ad arma, ad cæteras denique commoditates, & ornamenta respicias; hanc vnā ea tempestate reperiās, quæ vrbes superet vniuersas: & quod ad negociationem attinet, ad alias eo nomine celebratas quam proximè accedat. Nobilissima Beticæ emporia Gades, atque Hispalis, vt scribit Strabo, opportunitate nauigationis. *Nobilissimum emporium.* Sed non prorsus Corduba caruit, ab ea primū nauigabili Beti: vt scribit Plinius. Strabo etiam sic: *Lib. 3.* Vnde (ab Obulcone) *Gades maximum emporium.* iter ad Cordubam, & Gades maxima emporia. Quod ad nauigationem attinet, infrā dicemus. *Ius principatus vt amittatur.*

S C I O ius istud à Regibus auferri posse ac deferri: quod

sæpe factum à nostris. Scio posse etiam amitti, si excindatur vrbs, & aliò transferatur: vbi cum solo cæloque ius soli mutatur: quod etiam didicimus ab Historia, & maximè à nostra. Solinus cap. 38. *Iudæa, inquit, caput fuit Hierosolyma, sed excisa est. Successit Hiericus, & hæc desinit esse caput, Artaxerxis Corduba id bello subacta.* Si eiusmodi quidquam Cordubæ accidisse, me nunquam doceat, verbum vltra de principatu ex me patria non exprimat. Sed verò vna hæc vrbs in mediis bellorum flammis, splendorem suum, magnificentiamque retinuit; ab Romanis, ab Gothis, ab Arabibusque non conseruata solùm, sed etiam amplificata.

Exemplis ostenditur. QVÆRO autē ex nostris, num quæ vrbes à regibus speciosis donatæ titulis, aut nobiles, aut antiquæ, vt multæ in Betica; aut claues, & regni munimentum, vt Gienium, appellantur, prærogatiuas istas, aut compellationes amiserint, siue quia nobiliores aliæ, aut antiquiores in Prouincia sint, aut regnum firmius tueantur? minimè verò. Cur ergo de iure, ac prærogatiua principatus non identidem ratiocinabimur?

Strabonis, Ptolemæi, & aliorum sententiis, atque Historiæ generalis Hispaniæ consensu Cordubæ principatus astringitur. Filiæ Ierusalem, Palestina, &c. quid in Sacris. Patricium quid in externis.

CAPVT TERTIVM.

Item auctoritate.

ED quoniam si vllum doctrinæ genus, hoc maximè auctoritate constat; rogemus eos sententiam, quos causa non tangit; quique ex opinione gentium Cordubam commercij causa celebrantium, deinde etiam ex eorum sensu, & cognitione,

ne, qui apud nos vixerunt, quid ipsi de rebus nostris aut viderint, aut didicerint, testatum literis reliquerunt.

DOCEΤ Strabo luculentus auctor, hoc ipsum, quod *Strabonis primūm li. 3.* diximus, lib. III. vbi cūm Beticam describit, atque vrbes ex dignitate censet, priore loco Cordubam ponit; de eaq; sic scribit: Πόλεις δ' ὑπερβάλλονταί, &c. πλείστον δ' ἢ τε Κόρδουβα ἤυξεται Μαρκέλλου κλίσμα καὶ δόξη καὶ δυνάμει, καὶ ἡ τῶν Γαδιτανῶν πόλις. ἡ μὲν διὰ τὰς ναυτιλίας, καὶ διὰ τὸ πρόθεσθαι Ρωμαίοις κατὰ συμμαχίας, ἡ δὲ χώρας ἀρετῇ, καὶ μεγέθει προσλαμβάνον- ται καὶ τῷ ποταμῷ Βαίτι. μέγα μέρος. ὠκησάντε δ' ἐξ ἀρχῆς Ρωμαίων τε καὶ τῶν Ἰπικωρίων Ἰπίλεκτοι ἄνδρες, καὶ δὴ πρῶτῳ ἀποί- κίαν ταύτῃ εἰς τὰς δὲ τὰς τόπους ἔειλαν Ρωμαῖοι. μετὰ δὲ ταύτῃ καὶ τῷ τῶν Γαδιτανῶν ἡ μὲν Ἰσπαλὶς. &c. *Urbes sunt ingenti nu- mero, quippe ducentas aiunt. Notissimæ sunt, quæ fluminibus, tica ducentia æstuarijs, aut mari appositæ sunt, ob usum rerum. Maximè autem Corduba, & Gades. gloria, & potentia creuit Corduba Marcelli opus, & Gaditanorum vrbs. Hac quidem ob nauigationem, & quod Romanis se sociam præbuit: illa ob agri bonitatem, & magnitudinem, magnam partem Beti fluuio conferente. Eam sanè primūm habitauère Romanorum, & indigenarum viri delecti, primamque eò istis in regio- nibus coloniam Romani deduxerunt. Post hanc verò, & Gadita- nam, Hispalis, & ipsa Romanorum colonia. Honore autem præter spalis. post ceteras, & deductis in coloniam Cæsarianis militibus Betis præcel- lit: quamuis non splendidè condita. Secundum has Italica, & Ilipa Italica, Ilipa. supra Betim sitæ.*

VIDES, quàm apertè singularium vrbium merita, & *Eius expli- catio.* momenta dignitatis expendat! vt primas Cordubæ defe- rat; quia ampliore ac feraciore solo, ciuib; nobilior, fama celebrior cunctis, atque potentior esset! Et quidem non externis atque aduentitiis opibus, vt pleræque aliæ, sed na- tiuis, ac propriis, nempe agri virtute & magnitudine, cæte- risque non commoditatibus modò, sed etiam amœnitati- bus refertissima. Et quidem Guilielmus Xylander in suis *Guilielm. Xylander.* ad Strabonem notis, Cordubam Beticæ caput facit.

CENSET

*Ptolemæus
Cordubam
Metropolim
appellat, id
est, populorū
matrem.*

*Filia Syna-
gogæ, Ierusa-
lem in sacris
quæ?
Hosæas ex-
plicatus.*

*Isaia cap.
32. v. 9.*

*Historia ge-
neralis an-
tioritas.
fol. 410.*

*Corduba Pa-
trona urbium
Beticæ.*

*Patricium
quid.*

*Magistra-
tus nomen.*

CENSET præterea Ptolemæus Cordubā caput esse Pro-
uinciæ : scribit enim Metropolim esse. Metropolis autem,
auctore, præter alios, Budæo in Pandectis, matrix est, siue
mater Ciuitas: hoc est, inquiunt, cæterarum urbium caput.
Sunt enim reliquæ vrbes, atque oppida eius veluti filia. Et
certè ita dicuntur cū in Sacris, tum etiam in nostris lite-
ris. Apud Hoseam ciuitates Regiæ Iezrael, Samaria & Hie-
rusalem, Regnorum Israel principes vrbes filia Synagogæ
appellantur : id est Prouinciæ Hebræorum. Hinc sæpè in
sacris literis filia Palestinæ, filia Tyri, Sionis, & Hierusa-
lem nominantur oppida, quorum Palestina, Tyrus, Sion,
& Hierusalem principatum habebant, ac veluti parentes,
& matresfamilias erant. Ita etiam Esai. 32. 9. *Mulieres quietæ
surgite, audite vocem meam filia.* id est, oppida fidentia, &c. Ge-
nes. 5. 4. & c. 31. 43. numer. 21. 25. Iosu. 15. 45.

Ex hoc more Historiæ nostræ loquuntur, maximè
Generalis, quam dicunt, Regis Alphonsi : quæ Cordubam
cæterarum urbium matrem ac patronam non semel appel-
lat. Quarta etenim parte sic scribitur : *Ciuitas Cordubæ, quam
Historia appellat aliarum patriciam ciuitatum : quoniam est patro-
na aliorum Beticæ populorum.* Hispana sic habent : *La ciudad
de Cordona, a quien llama la Historia Patricia delas otras ciudades;
ca es Padrona delos otros pueblos de l' Andaluzia.* Ecce Cordu-
bam Patriciam, Patronam, atq; Parentem Beticæ populo-
rum : hoc est, Metropolim, caputque Prouinciæ, vt paulo
antè docuimus ; de quo vberius infra.

S E D hîc tu quisquis es, ô erudite, caue oscitanter præ-
tereas vocem illam PATRICIAM. Non enim legis Cor-
dubam coloniam esse inter alias patriciam : sed aliarum
patriciam ciuitatum. vt animaduertas, non originis illud
vocabulum esse, sed dignitatis : non coloniæ titulum, sed
principatus inter alias vrbes. Patricium enim nomen quod
nobilitatis antea, iam tunc summi erat magistratus, insti-
tuti primum à Constantino Magno, supra præfectos præ-
torij

torij sedendi prærogatiua concessa: continuati deinde ab Gothis, vt apud Cassiodor. in Variis, & Iornand. in Rebus Gothicis facile videas: deinde etiam in nostris historiis: in quibus Constantium, Liberium, Cæsarium, Ætium, aliósque Hispaniæ Patricios legas; qui pro Imperatoribus, cum in pace, tum in bello Rempub. administrabant. Rectè itaq; , & ex Romanorum posteriore æuo, & priore Gothorum, Historiæ Hispanicæ Cordubam non patriciam tantum, sed aliarum etiam Ciuitatum Patriciam nominarunt: vt non veterem tantum appellationem, sed principatus titulum aperte significarent.

Cassiod.
lib.6.2.

Corduba rectè dicitur
aliarum Patricia ciuitatum.

*Hirtij, siue quis alius est, & aliorum testimonio,
coniecturisque haud obscuris
idem confirmatur.*

CAPVT QVARTVM.

DICAT etiam testimonium Romanus aliquis, & quidem grauissimum: nempe testis oculatus, C. Iulius Cæsar, siue quis alius belli Hispaniensis scriptor: qui tametsi aliàs laudatus, nunc redintegrata causa omitti certè sine fraude non potuit. *Sextus, inquit, Pompeius frater per idem tempus Cordubam cum presidio tenebat: quòd eius prouinciæ (Vlterioris Hispaniæ, de qua proximè) CAPVT esse existimabatur.* Idem testimonium L. Marin. Siculus in eandem sententiam adfert, lib. 19. vbi de duabus Beticæ, vrbibus, Hispali & Corduba. Luculentum certè! non enim rem tantum, sed rei etiam opinionem & famam (Hispani, *La publica vox y fama*) testatur. Cordubam CAPVT esse prouinciæ dicit, non recens factam, sed ita habitam & existimatam. Scilicet à prima illa Hispaniæ in Citeriorem, & Vltiorem prouincias diuisione; cum hæc Lusitaniam etiam, aut maximam eius partem continebat. Atq; esse prouinciæ caput.

Hirtius belli
Hispanien.
Scriptor.

Rem ipsam
& opinionem
rei tradit.

Corduba cuius
Prouinciæ
caput.

ita intelligendos arbitror, qui Cordubam, non Beticæ tantum, sed etiam Hispaniæ caput faciunt: quam Marcellus anno ante Christum natum CLXVII. Q. Martio Philippo II. & Gn. Seruilio Cœpione Consulibus, obtinuit gubernandam.

*Coniectura
in eandem
sententiam.*

FACIT ab eadem sententia, quod lib. II. de Bello Ciuili, se fecisse narrat idem Iulius Cæsar: *Ipse, inquit, cum equitibus sexcentis magnis itineribus progreditur; edictumque præmittit, ad quam diem magistratus, principesque omnium ciuitatum sibi esse præsto Cordubæ vellet.* Vnde eruditi viri in suis ad Cæsarem Notis, Indicibusque conficiunt Cordubam Vltioris Hispaniæ caput habitam fuisse. Nam & idem factum, etiam paulo post narrat ipse, apud Tarraconem, quia Citerioris caput. *Tarraconem, inquit, paucis diebus peruenit: ibi totius ferè Citerioris Prouinciæ legationes Cæsaris aduentum expectabant.* Iuuat præterea, quod Cassius Longinus fecit; nam ubi expugnatis apud Lusitaniam Midobrigensibus, à militibus Imperator est appellatus: *Legionibus in hyberna dispositis, Cordubam (tanquam in Prouinciæ caput) ad ius dicendum se recepit: atque ad exsoluendum æs alienum, quod in ea contraxerat, vniuersa prouincia pecunias* *Presides olim in vrbe principe resistebant.* *imperabat.* Et quidem prouinciarum præfides tametsi conuentus iuridicundo circumibant, vt suprâ docuimus; tamen in principe vrbe communiter resistebant. Idque causæ fuit cur Prætores exercitum Cordubam reuocarent ad hybernandum, vt ad ius petendum populi conuenirent: quod ex Romanis & Græcis Scriptoribus passim in sua docet Historia Doctor Ambros. de Morales, religiosissimus ipse Scriptor, & eorum, qui de re sentire possunt, iudicio commendatissimus.

*Ostenditur
ex more Cæsaris.*

Ac de Cæsaris quidem more certum est, illum minores vrbes, si quid ad eas haberet, in nobilissimam ciuitatem, ac prouinciæ caput euocasse. Præter ea, quæ diximus, testimonia, hæc etiam accipe ab ipso. Primum ex Lib. IV. de Bello Alexandrino: ubi cum de Syriæ, Ciliciæque, Asiæ,

Ponti, & Bithyniæ prouinciis constituendis cogitaret; *Commoratus ferè, inquit, in omnibus Ciuitatibus, quæ maiores sunt dignitate, præmia bene meritis & viritim, & publicè tribuit.* Idipsum fecit etiam Tarfi, quæ ciuitas Ciliciæ princeps, caputque. *Tarsum Ciliciæ caput.* Scribit de se ibidem: *Proficiscitur in Ciliciam, cuius prouincia ciuitates omnes euocat Tarsum, quod oppidum ferè totius Ciliciæ nobilissimum, fortissimūque est.* De cuius principatu Strabo, aliique. Quare cū similiter etiam Cordubæ fecerit, quam ipse vltioris quoque caput Hispaniæ nouit; nemo certè eiusdem facti eandem rationem fuisse neget, nisi qui mouere meritò uolet inuidiæ suspicionem. Et perpende mihi obsecro Cæsarem commoratum in ciuitatibus dignitate superioribus. quippe aliud est urbem opibus, & frequentia, & commoditate negotiationis excellere: aliud, dignitate præstare. Situs in vrbe, antiquitas, fundatorum nobilitas, ciuiūque, arma, literæ, & quæ eiusmodi, dignitatis sunt; opes, frequentia, commercium, & similia, potentiæ. Quæ, quibus in Betica vrbes superiores hisce, aut illis nominibus sint, tametsi huius erat loci dicere; non est mei moris attingere. Æquè mihi inuidia displicet, ac pertinax altercatio. nec quæ à bonis auctoribus didici, dicere vereor; nec illa, quæ nesciam, doceri erubesco. Quare ubi quis meliora attulerit, docilem me, profiteor, habebit discipulū. Sed redeo ad proxima.

E A N D E M certè coniecturam secutus, in eandem sententiam iuit Doctor Bernard. Aldrete Cordubensis Ecclesiæ Canonicus, sed patria Malacitanus, vir ingenio, virtute, cognitione iuris, bonis literis eruditus. Enimuero in illa sua Castellana lingua origine, quam hîc edidit, hoc ipsum, quod proximè dicebamus, animaduertit. Nempe Varronem, cū vocabulorum vsum, ac loquendi morem astrueret, vnā ex Hispania urbem Cordubam in exemplum vocasse, quia Beticæ caput esset. quod & probat ex Hirtij loco, quem suprā laudauimus.

D. Bernard.

Aldrete

Libr. II.

cap. XIII.

Gothorum, atque Arabum tempore Corduba principatum retinuit. Temporum, atque mutationum imperij ratio traditur.

CAPVT QVINTVM.

*Prouinciariū
mutationes.*

*Betica sēper
eadem.*

*Vsq̄ue ad
Gothici im-
perij occasū.*

*Ab Arabi-
bus conser-
uata.*

*Tarif. auctor
amissæ Hi-
spania. 2. p.
lib. 3. c. 14.*

*Cordubenses
qua lege in
deditionem
Mauris
venerint.*

ENUIT hæc opinio imò etiam ius ipsum princi-
patus annos ferè d c c. nam tametsi Betica fue-
rit à Lusitania separata ; & ipsa etiam Vltior
Hispania ab Adriano, & Constantino Imperato-
ribus in plures alias diuisa prouincias, Betica tamen vnus
Prouinciæ formam, sine vlla mutatione retinuit. Itaque
ad Gothos peruenit, qui Constantini diuisionem adusque
sui regni occasum, id est, ad annum post Christum editum
d c c x i v. cū Hispania cessit Arabibus, integram
conseruarunt,

DIXERIS, occupata ab Gothis Hispania, illos regni
principatum aliò transtulisse. probabiliter, si docueris. Sed
contrarium idonei testes affirmant : & in primis Tarifus
Abentariquius Arabs genere, in Historia amissæ Hispaniæ,
quam annos abhinc d c c c. supra l. conscripsit, i i. part.
lib. i i i. cap. x i v. cū de conditionibus ageret, qui-
bus se Cordubenses Mahumeto Abdalaciz Almanforis Re-
gis Legato deditionem faciebant, in hæc verba scribit, quæ
à Michaelē de Luna Granatensi Ciue, Regiōque Interpre-
te, ex Arabico in Hispanum conuersa sermonem, Latina
ego faciam, inepti licet more Interpretis, totidem verbis.
Cordubenses rebus suis diffisi, ac spe recisa subsidij, cum
mandatis ad Mahumetum Abdalaciz mittunt, qui hæc di-
cat : *Paratos se urbem dedere, modò promittat benignè se incolas
accepturum ; neque Regem Abencirix, neque ipsum eius nomine
sedem*

sedem imperij, capitisque Hispania vlllo vnquam tempore alio translaturum. Sed vt semper esset caput Regni Hispania, quemadmodum ad id vsque tempus, fuerat, tum Maurorum tempore, tum etiam Christianorum. Et Lib. 11. cap. 111. Marianorum montium (quos per corruptelam vocis, Sierra Morena, nunc vulgus appellat) amœnitates describens; Maximè inquit, ad Cordubam, quæ nunc caput est illius regni, & Ruderici Regis tempore eius palatium, & sedes Regum Christianorum, secundum urbem Toleti. Vt videas Cordubam nusquam non fuisse ciuitatem regiam, palatium, ac sedem regni, etiam cum Tole-
Corduba caput etiam Gothorum tempore.
 tum translata est à Leouigildo, sub annum DLXXVI. aut etiam amplius.

Scio à quibusdam in suspicionem vocatum Historiæ istius Arabicæ Interpretem; quasi fucum facere voluerit, ac sua commenta pro vera Arabum Historia venditare. Sed ego, tametsi illam magnam partem ab aliis dissentire videam, iudicare non possum, nec persuadere mihi facile, qui hominem nouerim, eum à se potuisse eiusmodi, neque similem aliam historiam texere. maximè cum constet eam Arabicè scriptam, & ab illo descriptâ Hispanicè. Quidquid autem de fide vniuersæ illius historiæ sit, quam probari merito à doctissimis scio, negare tamen omnino non possunt, in his, quæ de Corduba scripsit, historiæ cum nostræ, tum etiâ externæ cōsentanea scribere. Rasis enim medicus æquè atq; Historiographus ea tēpestare nobilissimus in sua historia, quam ex antiquorum scriptis & veteri traditione scribere se profitetur, ita scribit: *Initium sumemus à Corduba, quæ mater est omnium urbium* (de Hispania loquitur) *& fuit semper sedes maximorum Principum, ac Domus Regum, &c. Quæ ex Arabico in Hispanum versa sermonem, Rudericus Archiepiscopus Toletanus in suam transferens Historiam, dicit: E primeramente començaremos de Corduba, que es madre de todas las ciudades, e fue sienpre morada de los mayores Principes y casa de Reyes, &c.* Hæc verò cum Hispanica Histo-

Arabica

Historia immerito sigillata.

Hacce in re nostris consentanea.

ria satis consonant, vbi Corduba, vt dixi, patrona & parens aliarum vrbiū dicitur. Sed vt tibi annorum ac mutationum vniuersa ratio constet, in promptu, conspēctūque sit, quoties velis, accipe rerum, ac temporum breuiarium.

*Annorum ac
mutationum
imperij ratio.*

*Ioan. Mariana lib. v.
cap. 111.*

*Primaria
Gothorum se-
des Narbo-
nensis Vrbs.*

*Hispalim
translata, de-
inde Toletū.*

*Ambros. lib.
1. cap. 73.*

*Dum Hispa-
li fuit, Cordu-
ba Gothis
non subdita.*

*Sede regia
nunquam
caruit.*

*Inibi Gode-
fredi pala-
tia, quæ po-*

VANDALI, Silingique Beticam occupauēre anno Domini ccccxii. hætenus Romani tenuerant. Pulsi sunt anno ccccxl. Per hæc annorum interstitia Hispalis Silingorum sedes fuit, breui & caduco imperio. quo tempore bellorum vitio, neque hanc, qua nunc est, habebat amplitudinem, neque elegantiam. Successēre Gothi, qui tametsi erant Hispaniarum domini, sedem Narbonæ tantū, quæ caput est Galliæ Gothicæ, fixerant. Primus Gothorum Regum Amalaricus, qui regnum iniit anno Domini dxxv. sedem Hispali collocauit. quam vsque ad Leouigildum, à quo translata Toletum est, sub annum, vt dixi, dlxxvii. quinquaginta ipsos annos inibi perstitisse, verosimile scribit Doctor Ambros. de Morales: maximè, vt turbantes eo tractu Romanos prælio frangerent, & Gothi-cum imperium cōstituerent. Horū tamen tēpore Corduba Gothorum dominationi subiecta non erat, sed suo iure, Romanōque Rempub. administrabat: urbēque ab Regibus, commisso cum illis prælio defendit, maximè ad annum dL. in grauissima Agilæ Regis obsidione: quam Cordubenses non egregiè solū sustinuerunt, sed facta etiam in Regem eruptione, cæso eius filio, ac primoribus exercitus, & multa ex castris præda collecta, illum in fugam compulerunt. Tandem à Leouigildo subacti: qui regnum iniit sub annum dlxx.

AB hinc ad annum dcccxv. qui primus imperij Gothici occasus in Betica, sede Regia non prorsus Corduba caruit. Ita Arabes tradunt, vt suprā ostendimus. & argumento certè sunt Godefredi palatia, quæ Rudericus filius tam egregiè communiuit, vt exin non Godefredi, sed Rudi-

Ruderici Regia diceretur, Barbaris etiam imperantibus. Arabes postea per quingentos annos, & amplius, non solum eandem principatus Hispaniæ dignitatem Cordubæ conseruarunt, sed miris etiam modis auxerunt. Nam siue penes Almanfores, siue penes Tyrannos dominatio fuit, Corduba regni caput extitit, vel sui, vel etiam aliorum. Denique vrbe à Christianis post Arabicam seruitutem recuperata Regiam arcem retinuit, ac retinet prorsus vt hæc vna in Hispania ciuitas eo sydere nata videatur, vt imperare semper aliis, nunquam parere didicerit. Doceat te non ciuis aliquis Cordubensis, quem causari possis patriam suam iure, siue iniuria, in cœlum velle sustollere: sed Doctor Martinus Martini Cantapetrensis, primariæ vir eruditionis, & primarius in Salmanticensi Academia Sacrarum in tribus linguis literarum Interpres. Cuius ego solius ex recentioribus testimonio contentus, ad alia descendam. Is in Præfatione lib. Hypotyposeon ad D. Petrum Ponce de Leon ita scribit: *Natus es Hispali, & oriundus à Corduba, vrbe percelebri, ac nobili Hispaniæ Beticæ, quæ siue ad agri vbertatem, & soli fecunditatem spectes, siue ad procreationem virorum, ad belli, & pacis munus obeundum strenuorum, atque ad disciplinas & facultates omnes animo complectendum, vniuersæ Hispaniæ caput est. Et quæ eo sidere isto in loco colonia à Romanis ex ordine Patricio deducta fuisse videtur, vt semper, siue sub Populi Romani imperio, siue sub Gothorum, & Arabum regno, alijs populis imperare, & iura dare; nunquam verò leges accipere, aut aliis parere didicerit. Non dico amplius, tametsi amplius possem: tu quisquis es, qui pertinacem potiùs altercationem malis, quam rationem simplicem veritatis, abito per me licet in alia omnia, & te, & tua solus amato.*

*stea Rude-
rici.
Arabum tē-
pore per D.
annos con-
seruata.
A Christia-
nis etiam
retenta.
Corduba im-
perare alijs,
parere non
didicit.
Ita Doctor.
Martin.
Martini in
Præfat. lib.
Hypot.*

Responsio

*Responsio ad quædam obiecta. Cordubæ an alia
fuerit, aut alibi quàm nunc est, Betis,
quæ in Betica, ciuitas.*

CAPVT SEXTVM.

*Hieronym.
Romanus è
Societate
Iesu.*

*Idem de
principatu
Cordubæ
sensit.
Plures ei
Martyres
adscribit.
Nō ex Car-
dinalis Ba-
rona senten-
tia.*

*Cordubæ
nulla fuit
alia præter
eam quæ in
Betica.*

ELIQUVM est, vt respondeam erudito viro P. Hieronymo Romano de la Higuera nostræ Societatis: quem ego cum Romam venirem, Toleti conueni; ac post varios de Historicis rebus sermones, ventum ad illud est, quod nunc maximè agimus. Aiebat se, cùm Commentariolum nostrum de antiquitate sanctorum Martyrum Cordubensium perlegisset, probasse imprimis, quod inibi præcepimus de Cordubæ in Betica principatu: & confirmari posse monuit Ptolemæi testimonio, cuius in scriptis Corduba Metropolis diceretur. Deinde, quòd tam facilè Beatos Martyres Olympiadem, Parmenium, Elimenam, & Chrysotelum, Maximum, aliósfque ciuitate Corduba expulsem, grauitè questus est. Et fecisset ille meritò, si fecissem. Ego verò, inquam, si diligenter attendas, non meam, sed Cardinalis Baronii sententiam dixi: & causam eam dedi, cur à me in Breuiario Cordubensi prætermitterentur. nempe quia Corduenæ, siue Cordubennæ, siue Cordulæ passos esse Martyrologij Romani suadebat auctoritas. Et Ecclesiæ Cordubensi non amplior ab Apostolica sede potestas, quàm vt eorum officia Martyrum ederentur, quorum, in Romanos fastos relata nomina legerentur. Quare, si quis me sententiam rogasset, dixissem forsitan me cum illis existimare, qui illos, aliósfque Martyres Cordubæ ascribunt: assentientibus præsertim Martyrologiis ferè omnibus, & Historiis, ac Breuiariis Hispaniensibus. Maximè quia, vt alibi dixi, Cordubam

ego

ego nullam aliam fuisse opinor, præter hanc ipsam, quæ viget in Betica. neque illam etiam, quam veterem appellant; cuius ad Marianorum montium radices, quæ cœnobium illud antiquum, insigne, religiosissimum D. Hieronymi spectant, tribus aut paulò plus ab vrbe miliaribus etiamnum vestigia cernuntur, in defossis tantùm muro- rum fundamentis. reliqua diruta, erutæque in magnificen- tissimi Monasterij ædificationem comportata sunt, atque etiam comportantur. Nec me aliter vt sentiam, vetus opinio, ciuiumque Cordubensium persuasio, addo etiam doctissimi viri, & magni amici Ambrosij de Morales au- ctoritas mouet, vicinitate tantùm loci, & opinione vulgi, aut leuibus aliis coniecturis innixa; quæ negata tantùm fa- cili negotio subuertantur. Eodem penè errore Italicam video nobilissimam urbem duorum matrem Imperato- rum, amphitheatro olim, cuius adhuc forma, caueæ, gra- dus perstant, & Episcopali sede insignem, Hispalim vete- rem appellari. Cuiusmodi exempla non pauca in Hispania.

*Nec illa,
quæ Vetus
appellatur.*

*Vti nec Hi-
spalis, quæ
nunc vetus
dicitur.*

ILLVD me magis vrget, quod addit de Bete Ciuitate: quam putauit aliam esse à nostra Corduba. siue quia Betis colonia nuper effecta esset Augusti tempore, c. c. post Cordubam annos: siue quia Corduba magnifica per id tempus, & ampla: Betis non admodum splendidè habi- tata. Deinde coniecturam addit ex manuscripto Plinij Si- ciliæ Regis Alfonsi, & ex impresso Lambini, atque Eccle- siæ Toletanæ autographo, in quibus Plinius ita interpun- gitur: *Inter æstuarium Betis oppidum, Nebrissa, & Colobona colo-
nia.* Nam cur, inquit, ad Nebrissam oppidi vocem apponas, quam Beti apponere operæ pretium fuit; vt scires, aliud esse Betim fluuium, aliud Betim ciuitatem. Sed hoc vlti- mum parum habet neruorum: cùm de auctoribus constet primæ notæ, apud quos passim legas, Corduba oppidum, Hispalis oppidum, &c.

*Betis vrbs
an alia à
Corduba.*

*Plinij locus
expensus.*

*Æstuarium
Bética.*

Nec illud etiam quod addit, scilicet, satis fuisse dice-

C re

re; *Inter æstuaria, &c.* nec addi oportuisse *Betis*, quoniam nulla essent præterea in Betica æstuaria, quicquam iuuat. nam etiamnum *Betis* æstuaria dicuntur apud indigenas, non secus atque apud Scriptores. uti non rarò scriptum reperias, *Cordubæ*, siue *Hispali* in Betica; cum vnica tantum in ea prouincia ciuitas eam compellationem fortiatur, & loquendi hic modus Latinis, Græcisque Scriptoribus communis est.

De Beti
vrbe nulla
apud uteres
mentio.

De coniectura codicis Pliniani ita censeo: probabilior mihi futuram, si quos haberet ex Geographis antiquis auctores. Mirum quippe meritò videatur, nullam apud eos tantæ vrbis mentionem; *Coloniæ* in primis, & præter nobilissimas vrbes *Cordubam*, *Gades*, *Hispalim* honore excellentis. *Betulam*, aut *Betulonem*: *Beturiam*, & *Beatiam* in Betica legas: *Betim* verò non item. Faciunt à me cuncta præter illos codices, exemplaria, quæ in hunc modum interpuncta: *Inter æstuaria Betis, oppidum Nebrissa cognomine Veneria, & Colobona, Colonia Asta, quæ Regia dicitur.* Quare iuxta me, atque illum iuuat coniectura.

Disparatæ
De Betula
& Beturia
multa.

*De Beti Colonia quæsitum. quod earum genus. Tacitus,
Cæsar, Strabo explicati. Auctoris ea de
re sententia proposita.*

CAPVT. SEPTIMUM.

Strabo libr.
II. obiicitur.

DESCENDO ad illud de Beti colonia, de qua sic Strabo: *Ceterum honore, & deductis nuper in coloniam Cæsarianis militibus, Betis excellit, licet non admodum splendide habitata, siue condita.* Quæsiuit ille ex me, quæ fieri posset, ut nuper in coloniam deducti essent milites Augustani; cum ante c. c. & amplius annos
Corduba

Corduba esset effecta colonia. Similis certè apud Tacitum *Taciti nodus.*
 nodus Annal. lib. xiv. *At*, inquit, *in Italia vetus oppidum*
Puteoli ius Colonia, & cognomentum à Nerone adipiscuntur. cum
 tamen coloniam Puteolos deductam anno Urbis d l x. P.
 Scipione Africano ii. & Ti. Sempronio Coss. scribant
 Liuius, Velleiúsque. Explicat Lipsius Agellij auctoritate, *Explicatus à*
 qui lib. xv i. cap. x i i i. ostendit, sæpe commutari co- *Lipsio.*
 lonias in municipia, & contrà. ita Puteolis accidisse: aut
 colonis, eorúmque posteris intermortuis, coloniam esse
 desiisse. *Nisi tamen Cornelij verbis ea vis*, inquit, *ut velit uni-*
uersum oppidum, incolásque (plures autem inquilini eius loci,
 ob commercia, & mare) *præter eos qui restabant ex coloniis*
Augustais, colonico iure donatos. Et sanè duplex hoc genus homi-
 num in coloniis fuisse è Cicerone clarum pro Sylla: ubi dissidia etiam
 inter Pompeianos (ij erant ciues veteres) colonósque recenset.
 Simile mihi in promptu responsum ad Strabonem. *Deductis,* *Ad Strabo-*
 inquit ille, *nuper in coloniam Cæsarianis militibus.* Cordubam *nis locum re-*
 scilicet, quam Betim ciuitatem appellare fortasse voluit. *sponsio.*
 Neque obstat veterem tunc coloniam fuisse; nam deduci
 in eam milites potuerunt, quasi in coloniam; id est, iure
 coloniae donati. Vnde etiam colonicae legiones appellari
 potuerunt: de quibus Cæsar lib. ii. de Bello Ciuili: *Cohor-* *Cæsar lib. ii.*
tes duas, quæ colonicae appellantur, cum eò casu venissent, tuendi *de Bello Ci-*
oppidi causa, apud se retinuit. Quamquam colonicae etiam dici *uili,*
 possunt, quia ex coloniis factæ: ut in Bello Hispaniensi, de
 Pompei legionibus; *Et una*, inquit, *facta ex coloniis, quæ*
fuerunt in his regionibus.

SED an deducti nuper Cæsariani milites non in eam, *Strabonis*
 sed ex ea in aliam, ut onere legionis ciuitas leuaretur? nam *altera expli-*
 ea etiam inter deducendarum causas coloniarum numera- *catio.*
 tur. Et forsan de Augusti emeritis sermo sit, qui non ita
 multo antè, quàm scripsit Strabo, Emeritam coloniae iure
 condiderunt: post perdomitam ductu, auspicioque Augu-
 sti Hispaniam vniuersam, Cantabris, Asturibusque deu-

etis. Cùmque Corduba Metropolis esset, nec popularibus modò, sed peregrinis, militaribusque copiis frequentissima, nihil dubium est, quin aliquot ex ea coloniae dimissae, deductaeque sint; inuitante non solum agri virtute, sed etiam magnitudine, qua vniuersam prouinciam superabat. Metropolis etiam titulus iuuat coniecturam. eam enim esse censet Budæus, ex qua coloniae deductae sunt. Ideoque honore præter cæteras commendata: nam, vt scribit Thucydides, *Colonia beneficio affecta, honore Metropolim suam prosequitur: nempe ut parentem filia.* Et quod ad Urbis dignitatem spectat, facit à Strabone Silius lib. III. vbi de Corduba sic:

Budæus.

Thucydides.

Silius li. III.

Nec decus aurifera cessauit Corduba terra.

Decus illam dicit Hispaniae, quam auriferam meritò veteres scripsere. Iam verò quis honos non in vrbe modò, sed etiam in orbe maior ea tempestate, quàm Patricij ordinis, ex quo Patricia colonia constituta? aut quæ maior dignitas, quàm Romanæ nobilitatis? ex qua delecti, qui primum urbem inhabitauerunt. Aliàs autem quo honoris titulo, quibus nominibus Betis hæc recens colonia clarissimam urbem Gades, quingentorum equitum Romanorum censu, nauigationis opportunitate, & conciliata cum populo Romano amicitia florentem, & Hispalim insignem coloniam, emporiumque celeberrimum, ac Cordubam etiam nobilissimam urbem separat potuisset? Quamquam ille nō his suprā laudatis præcellere dicit, sed aliis præter ipsas.

Gades & Hispalis clarissima emporia.

Betis eademque Corduba cur videri potuisset.

SED cur Betis ciuitas Corduba dici posset, hæc ratio, siue coniectura producit. quia prima, & vna ex omnibus propius Beti alluitur, si fluminis originem repetas: adeò vt ab Oriente in Occasum ad Meridionale latus vrbi promuro sit, xvii. prægrandium oculorum ponte superbo, celeberrimoque coniunctus. Nam quemadmodum à Beti prouincia nomen accepit, quod eam interfluat fluuiorum eius regionis maximus: ita etiam Corduba Betis inter alias ciuitas nominari potuit, quam ex omnibus aliis primam & maxi

Quia primam omnium alluit Betis.

& maximam fluuius ipse lamberet, & cuius illa commodi-
 tatibus maximè frueretur. Nam & agri virtute excellen- *Et fecundat.*
 tem scribit Strabo, *Opitulante magna ex parte flumine Bete.* &
 addit Plinius, ab ea primùm nauigabilem Betim. Quin &
 Strabo ipse: *Accolitur, inquit, à plurimis Betis, nauigaturque sur-* *Nauigatio-*
sum ad stadia cicc. à mari vsque ad Cordubam, &c. Iuuant *nis præstat*
 lapides Cordubenses, qui etiamnum visuntur in templo *comoditates.*
 maximo ab Augusti tempore cū inscriptione hac: A BETE. *Iuuant lapi-*
 ET IANO. AVGVSTO. AD OCEANVM. LXIIII. Vnde con- *des antiqui.*
 iecturam aliqui faciunt, Betim hīc pro Corduba poni, vbi
 Iani olim celeberrimum templum, & quidem ad Betim
 ipsum, vbi nunc templum maximum duorum opus re- *Itinerū etiam*
 gum insigne. aliās enim si supra, aut infra Cordubam, iter *dimensiones.*
 ad Oceanum metiaris, miliarium illa ratio constare non
 potest.

DENIQUE vt nec illud quidem omittamus, quod *Obiecti al-*
 secundo loco propositum fuit; nempe Cordubam opulen- *terius discuf-*
 tam tunc temporis urbem, amplam, atq; frequentem: ci- *sio.*
 uitatem verò Betim non admodum splendide habitam:
 aio nihil vrgere. Splendor enim ad elegantiam ædificiorum
 spectat, non ad opulentiam, amplitudinem, dignitatem,
 quæ Strabo commendat in Corduba.

Hæc pro tempore, quod ad Betim ciuitatem attinet, ra-
 tiocinati, dum Romæ in eam rem diligentius inquirimus,
 animaduerti Strabonem significare Betim aliam à Cor-
 duba Ciuitatem. Sed eius cū neq; vllum vestigium, neq;
 memoria, neq; mentio apud Scriptores; fides penès illum
 sit. Mihi hæc in tam cæca longinquitatis vmbra, & anti-
 quitatis recessu vidisse, aut saltem perspicere voluisse, sit
 satis. Et quidem tanti apud me est hac in re Strabonis au-
 thoritas, vt contradicere non ausim, nisi maioris momenti
 rationes vrgerent: quas certè non habeo. Præsertim cum *Betis meio*
 in Arelatensi Concilio primo mentio fiat Presbyteri cuius- *in Arelatensi*
 dam ex Beti Ciuitate Hispaniæ. cuius meminit Fr. Ioannes *1. Concilio.*

dela Puente lib. 3. duarum Monarchiarum cap. 9. Quan-
 quam non defuêre, qui putarent Betim urbem fuisse illam,
 quæ in media Betis Insula posita Tartessus dicebatur, sum-
 pta à fluuio compellatione. Strabo enim sic : *Cùm autem Be-
 tis duobus ostiis in mare exeat ; aiunt olim in medio horum urbem*
fuisse habitatam Tartessum fluuio cognominem. Sed animaduer-
 tere oportuisset, Strabonem opinioni locum præcludere,
 cùm dicat eam urbem non suo tempore, sed olim extitisse.
 An eadem *Quamquam & responderi etiam possit, quæ vrbs olim Tar-*
quæ & Betis tessus appellata, eandem ipsam recepto tunc & vsitato ma-
gis vocabulo Betim, quemadmodum & fluuius ipse, co-
gnominatam. Quare de ea re iudicent doctiores. De cæte-
 ro, *Nec pigebit me, sicubi hesito, vt de se Augustinus, querere ;*
nec pudebit, sicubi erro (erro autem sæpius) discere. Proinde,
Quisquis hæc legit, vbi pariter certus est, pergat mecum ; vbi pari-
ter hesitat, querat mecum ; vbi errorem suum cognoscit, redeat ad
me ; vbi meum, reuocet me. ibo libens lubensque in alia omnia.

De eadem re iterum disceptatum, vbi de Betula,
Betulone, Betica, siue Beturia vrbe.

Solinus explicatus de Betica
capite. Turduli qui. Eorum
Metropolis Corduba.

CAPVT OCTAVVM.

Æc cùm scripsissem, amicus ad me eruditus,
 cum Appiani libris in manu, & Ecce tibi, inquit,
 Beticam, quam non reperis in Betica, ciuitatem :
 & legere incipit quæ sequuntur, ex Ibericis Ap-
 pianis : hoc est, de bellis Hispanicis ; Ipse interea in Lersa agrum
 eorum qui defecerant, hostiliter ingressus, oppidum quoddam obsi-
 dere

dere parabat. Sed Scipionis repentino aduentu territus Beticam se Appiani
recepit, atq; ante urbem castra communiit. Hæsi tantisper dum Betica.
 de Betica deliberarem: ac de Betica, inquam, vereor ne
 errore vocis deceptus existimarit urbem illam fuisse, non
 prouinciam: quemadmodum de Eropho Strabo, & Iose-
 phus testantur, qui Hispaniam non prouinciam, sed urbem
 fuisse arbitratus est. Sed cedò, inquam, librum: prælegemus
 superiora. Quibus inspectis, apparuit de Asdrubale sermo-
 nem esse, qui se Beticam recepisset. Tum ego, Beticam Appianus
 hîc, aio, pro Betula, siue Betulone Appianus accepit: nam explicatur.
 & de Asdrubale sermo est, qui ad Scipionis aduentum,
 Beticam se recepit. Qua de re Liuius lib. xxvii. sic: *Pro-* Liuius.
ximus Carthaginensium exercitus Asdrubalis prope urbem Betu-
lam erat. pro castris equitum stationes habebat. Hæc vrbs in Be- Betula vrbs
 tica, & quidem post Castulonem venientibus è Tarracone ubi sita.
 Romanis; quod oppidum supra Illiturgi siue ANDVXAR,
 vt vulgò dicitur. Ita enim paulo pòst: *Paucis post prælum*
ad Betulam factum diebus, cum Scipio rediens iam Tarraconem
saltu Castulonensi excessisset, &c. at saltus hic hodie dicitur EL Saltus Castu-
 PVERTO DEL MVLADAR. quem superare Scipio de- lonensis.
 buit, vt Tarraconem rediret. Nec Betula inter æstuariorum
 prope Nebrissam esse potuit: mox enim refert Asdrubalem
 vtrumque, & Magonem Carthaginensium duces de re-
 rum statu consultantes; & *Vnus, inquit, Asdrubal Gisgonis*
filius ultimam Hispaniæ oram (in quam confugiebant) *quæ ad*
Oceanum, & Gades vergit, ignaram adhuc Romanorum esse; eòq;
Carthaginensibus satis fidam censebat. Deinde lib. xxviii. de
 reditu Scipionis contra Carthaginenses, qui ad Occea-
 num, & Gades compulsi fuerant, ita scribit: *Ipse à Tarracone*
profectus, &c. Castulonem peruenit, inde ad Betulam urbem pro-
cessum cum exercitu. Quæ proxima, vt vidimus, Castuloni.
 Hæc eadem vrbs alibi Beturia Liuius dicitur, communi Beturia vrbs
 cum prouincia nomine, quæ vulgò ESTREMADVRA & prouincia.
 appellatur, & eodem loci adiacet. Quamquam Ambrosio
 nostro

nostro visum aliam à Betula Liuiio significari, quæ caput esset Beturiæ Prouinciæ. Quod neque probare, neque refellere satis possis; tametsi postremum hoc magis procliue, & in promptu.

Quomodo Gades Beticæ caput intelligi debeat. RESTAT tantum vt Iulio Solino respondeam, qui Gades Beticæ caput appellat; initium intellige, nam ab ea describendæ prouinciæ principium sumitur. Addo autem, vt superiora magis probentur, Cordubam, quacunque regionum aut gentium diuisione facta in Betica, Caput, & Metropolim semper fuisse. Obscurum non est, Turdulos olim à Turdetanis diuisos, eius regionis incolas fuisse, quæ à Mnestæi oraculo, quod nunc EL PVERTO DE S. MARIA, inter Xerezanam urbem, & Sidoniam versus Occasum & Septentrionem protendebatur, Lusitaniæ partem attingens. Amplissima gens, & multis nominibus commendatissima: De qua Florian. de Campo lib. Historiæ Hispani-
Florianus de Campo. cæ II. cap. XXXI. Horum caput Corduba. quare Plinius lib. III. cap. I. iura Cordubam illos petere dixit: *Quæ autem, Plinius lib. 3. cap. I.* inquit, regio à Beti ad fluuium Anam tendit extra prædicta Beturia appellatur, in duas diuisa partes, totidemq; gentes: Celticos, qui Lusitaniam attingunt, Hispalensis conuentus: Turdulos, qui Lusitaniam, & Tarraconensem accolunt, iura Cordubam petunt. Desino cum Resendium laudauero, qui ad rem appositè
Resendius. Antiquitatum Lusitanarum lib. I. Turduli sequuntur, gens per Hispaniam vltiorem latè diffusa. Nam & Beticæ partē tenuere, quorum Metropolis erat Corduba: & Lusitaniæ portionem, &c. Et in Epist. de Colonia Pacensi: Turduli verò, inquit, Betici Lusitaniæ, Tarraconensemq; attingentes, erat gens amplissima multarum ciuitatum, quarum erat Corduba Metropolis; quam in Tur-
Turdulorum metropolis. dulis Ptolemæus esse testatur. vt merito Plinius hosce Turdulos iura Cordubam petere dixerit. Eoque factum mihi videtur, vt Emerita ab his Turdulis, solo amne intercedente, diuisa, in iisdem Turdulis esse Straboni dicta sit.

LAPIS effluxerat Hispalensis qui ad sepulchrum magni Regis.

Regis Fernandi cognomento sancti, Hispalim urbem totius Hispaniæ caput appellat. Latina tantum, & Hispana descripsi: quamquam est Arabicè etiam, & Hebraicè conscriptus.

Hic iacet illustrissimus Rex Ferrandus Castellae. Et Toleti. Legionis, Galiciae, Sibiliae, Cordubae, Murciae, & Iaheni, qui totam Hispaniam conquistavit, Fidelissimus, veracissimus, constantissimus, iustissimus, strenuissimus, detentissimus, liberalissimus, patientissimus, piissimus, humilissimus, in timore, & servitio Dei efficacissimus, qui contrivit, & exterminavit penitus hostium suorum proterviam, qui sublimavit, & exaltauit omnes amicos suos, qui civitatem Hispalensem, quae caput est, & metropolis totius Hispaniae de manibus eripuit paganorum, & cultui restituit Christiano, ubi solvens naturae debitum ad Dominum transmigravit, ultima die Maij anno Ab incarnatione Domini CIO CCLII.

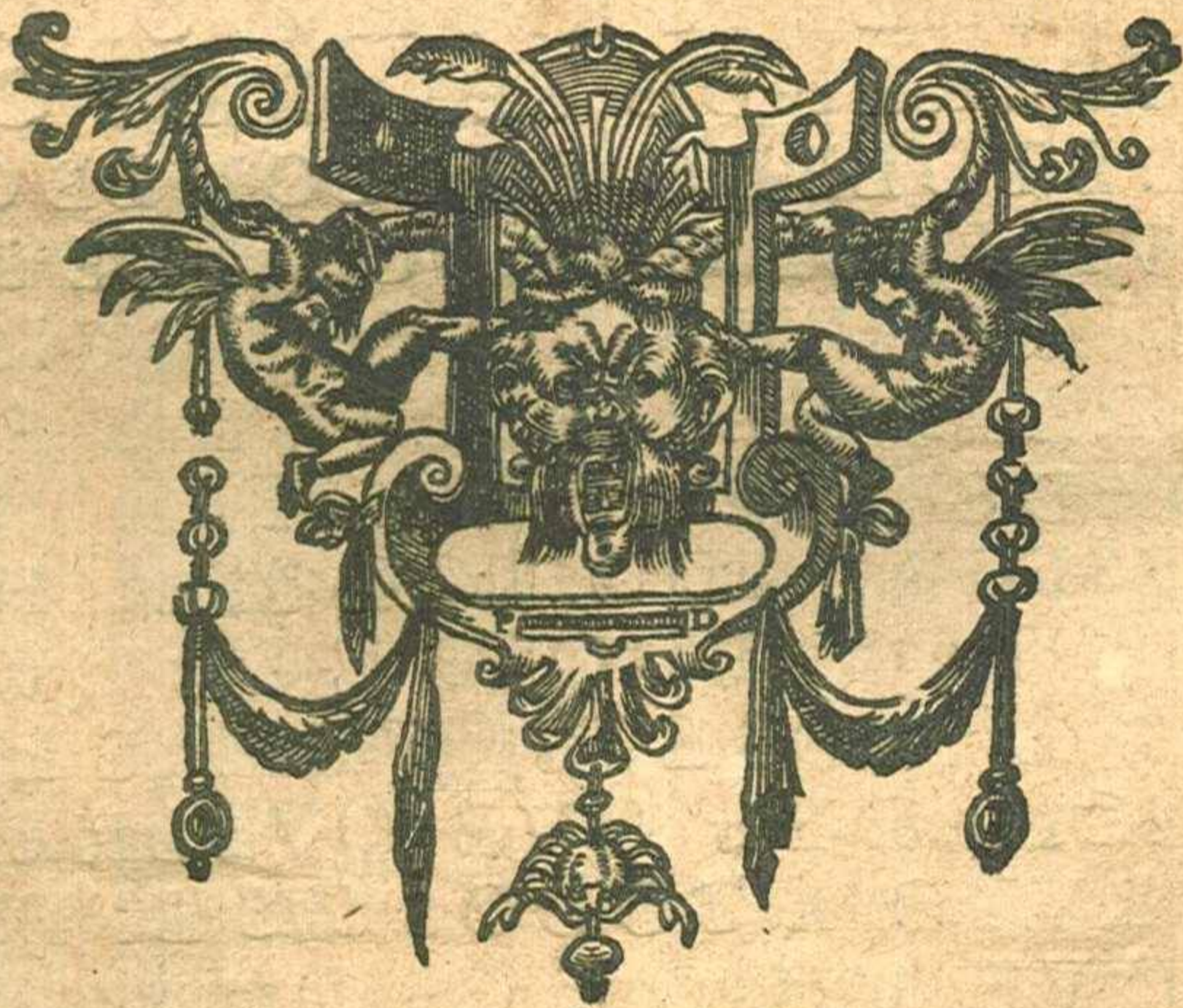
AQVI YAZE EL REI MVI ONDRADO
DON FERRANDO SEÑOR DE CASTIEL-
LA E DE TOLEDO DE LEON DE GALIZIA
DE SEVILIA DE CORDOVA DE MURCIA
ET DE IAHEN EL QUE CONQVISO TO-
DA ESPAÑA EL MAS LEAL E EL MAS
VERDADERO E EL MAS FRANC E EL
MAS ESFORÇADO E EL MAS SOFRIDO
E EL MAS OMILDOSO E EL QUE MAS
TEMIE A DIOS E EL QUE MAS LE FAZIA
SERVICIO E EL QUE QUEBRANTO E
DESTRVYO A TODOS SVS ENEMIGOS
E EL QUE ALÇO E ONDRO A TODOS
SVS AMIGOS E CONQVISO LA CIVDAD
DE SEVILLA QUE ES CABECA DE TODA
ESPAÑA E PASSOS HI EL POSTRIMERO
DIA DE MAYO EN LA ERA DE CIOCCXC.

D

SED

SED hîc caput, vt aliàs dixi, pro re, quæ in suo genere summa est, capitur; ac perinde est, quasi dicas Hispalim urbem esse nobilissimam, opulentissimam, emporium maximum, terra, mariq; celebrem, omnibus his commoditatibus, quæ commendantur in vrbibus maximè instructam, omnibus denique numeris absolutam. Ego verò neque cum Hispali Cordubam, nèque cum aliis qui ius aliquod principatus aut præsumunt, aut habent, compono, aut contendo: sed quid ea de re prouinciarum auctores, aut fecerint, aut scripserint, doceo; docilem me, si quis veriora attulerit, præbiturus.

FINIS.

MARTINI DE ROA
CORDVBENSIS, EX
SOCIETATE IESV,

DE ANTIQVITATE ET
*auctoritate Sanctorum Martyrum
Cordubensium, et de Bre-
uiario Cordubensi*

LIBER VNVS.

MARTINI DE ROA
CONDABERNIS EX
SOCIETATE 1821

DE MARTINI DE ROA
CONDABERNIS EX
SOCIETATE 1821

LIBER V. 1821

SCRIPTI RATIO
AD ECCLESIAE
CORDUBENSIS
SENATVM.

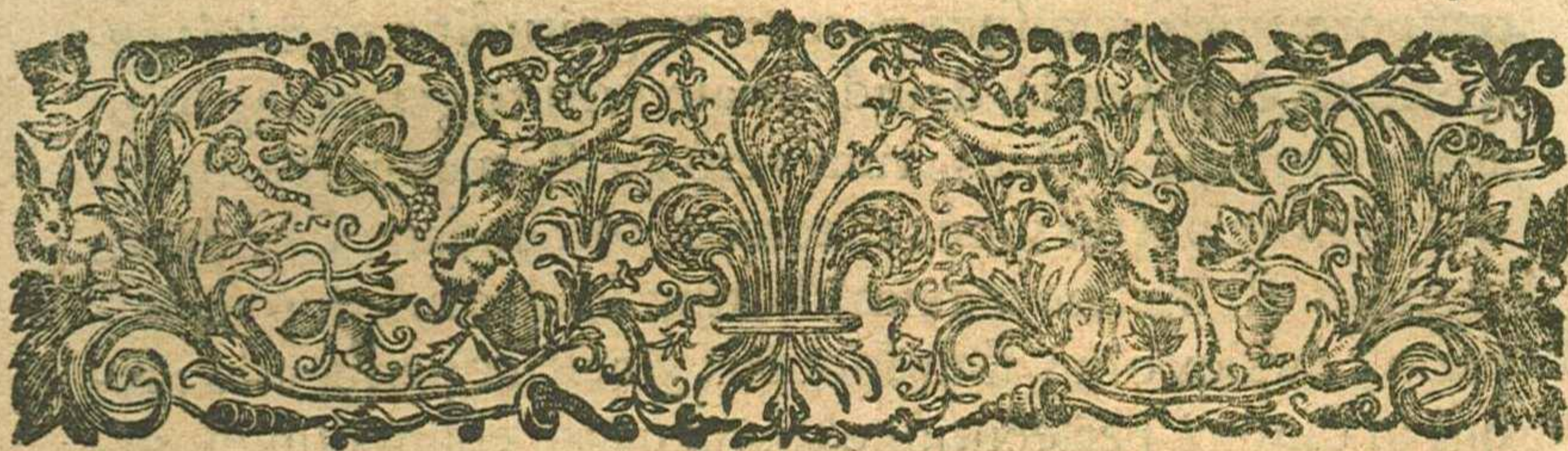

NON ita vento fluunt undae, PATRES Ignoratio
 grauissimi, atque effluit memoria tempore. ^{in rebus}
 Hinc tanta in rebus ignoratio, tam crassa ^{priscis}
 tenebrae: non in his solum, in quibus propter ^{unde.}
 longinquitatem impune dominatur mentiendi libido: Sed
 in proximis etiam, quas audiuius ipsi, quas vidimus,
 et meminisse cupimus. Nam quas nolumus, et verò in-
 uocatae succedunt; ut merito Themistocles obliuionis po-
 tius, quam memoriae artem expeteret. Beatus Iobus inue-
 stigare iubet Patrum memoriam, Hesterni enim, ait ille, B. Iob. c.8.
 sumus, et an crastini futuri simus, incertum. Itaque ^{v.8. 9.10.}
 memorias prisci aui legere oportet, ut maiores cuiusmodi
 fuerint, et discamus ipsi, et posteros doceamus. Volupta-
 tis illud est, hoc etiam dignitatis. Sed accipite iam quorsum
 spectet ingressio. Breuiarii Cordubensis, et Officiorum, quae
 propria urbis erant, occidente memoria, iam penè nulla

Lux ubiq;
commen-
data.

lux, ac velut in recessu longinquitatis, non illustris aliquis color, aut lumen, sed umbra tantum ac nebula. Quæ etiam ne euanescerent, prouideri maturius debuit; ac prouisum certè videtur hocce Commentariolo, quod vobis, amplissimi P A T R E S, memoria subsidio mitto: transmittendum in posteros, vestro nomine commendatum. Nam & ipsum etiam (nomen dico vestrum) posteris, præter domesticæ virtutis exempla, publicæ etiam dignitatis ornamenta commendant. Magnificum quidem est vel in angulo priuatæ etiam vitæ lucere; quia lux ubicunque sit, suo se splendore nobilitat. Sed quanto magnificentius in medio Sole Reipublicæ prælucere! At vos, P A T R E S amplissimi virtutum facibus ita prælucetis in Ecclesiastica Curia, ut habeamini meritò clari, inter tot lumina dignitatum. Nam ut alia præteream, quæ non sunt institutæ breuitatis, illud in primis, quod ad rem facit, admirari satis, & commendare non possum: quod proximè hos dies, ad constituendam Ecclesiasticam disciplinam, ritusque sacros, designatis ex Capitulo viris æquè piis ac doctis, animum adiecistis. Cuius certè procurationis pars cùm sit, quæ Cordubensium Martyrum officia continet, quorum vel antiquitatem, vel auctoritatem agnoscere, operæ pretium ducitis, eam ego, qui in illis concinnandis non paucos dies operam, & studium collocaui, breui aggredior explicare.

MARTINVS DE ROA.

D E
 ANTIQVITATE
 ET AVCTORITATE
 SANCTORVM MARTY-
 RV M CORDVBENSIVM, &c.

LIBER VNVS.

CORDVBENSIS ECCLESIAE

*ut duplex persecutio, ita duo
 Martyrum ordines.*

CAPVT PRIMVM.

ORDVBA prima in Hispania Betica primæ *Corduba pri-*
 nobilitatis Romanæ colonia, vt Strabo au-*ma in Beti-*
 ctor est, atque ob id etiam, vt alia præte-*ca Romano-*
 ream, Caput (vt scribit Cæsar, siue quis alius *rum Colonia.*
 belli Hispaniensis scriptor) eo tempore exi-
 stimata prouinciæ: occupata ab Sarracenis Hispania, Ara-
 bici perpetua sedes imperij; Romanorum, Arabúmque *Honorarij
 eius tituli.*
 tempore,

tempore, viris, armisque potens; magnitudine, nominis celebritate, & potentia; deinde etiam virtute gentis, ingeniis, atque doctrina pollens; tum verò ab Romanis, Barbarisque honore, præter vrbes cæteras, commendata: Christiana in primis Religione maximè floruit. Itaque sub duplici imperio, duplex olim Cordubensis Ecclesiæ persecutio: atque in duplici persecutione, Sanctorum etiam duplex ordo. Alij enim sub Romanorum Præsidum administratione, alij sub Arabum seruitute coronati sunt.

*In duplici
persecutione
duplex Mar-
tyrum ordo.*

*parece fiene
a qui que el uno
de los ss. Anselmo
y victoria se
hallan D. Petri ades
en San. SS. Fausto,
Pedro. & Sociis
olim Sacra.*

*Donaria
eiusdem.*

*S. Zoilus &
Socij.*

¶ Primi ordinis Beatus in primis Acisclus & Victoria, vrbis tutelares Diui; deinde Faustus, Ianuarius, Martialis, Zoilus: quorum reliquiæ, tametsi mille ab hinc annos, in suis quæque Ecclesiis conditæ essent, vt Diuus Eulogius scribit, iam nunc in æde Diui Petri, quæ Fausto & sociis sacra olim fuisse creditur, diuinitus inuentæ, seruantur. Pauca eo loci collata donaria, tametsi plurima Cælestium dona congesta. Supra decem ac septem SS. Martyrum ossa. Ita nobilium medicorum Sacramento firmatum. Sed angustia temporum, ac fortunarum labantis sæculi (eo enim deriuare culpam, satius duco) ciuium studiis obstant. Non vnus certè tantum, qui parenti Cordubæ instar est omnium. D. IOANNEM dico, DE S. CLEMENTE. Archiepiscopum Compostellanum patriæ parentem, & priscae virtutis nouum exemplum. Qui, vt erat amore in patriam, & religione in Diuos, atque in Diui Petri maximè templum, vbi sacro fonte lustratus est puer, ita quotidie Sacrarum SS. Martyrum cultum, atque ornatum, nouis, ac pretiosis muneribus augere non destitit. Sed ego de his desinam, & persequar institutum.

¶ Eiusdem certè ordinis decem præterea ac nouem S. Zoyli Socij celebrantur. Beatus etiam Secundinus, atque Sandalius, quorum ferè præter nudum nomen, de quo in Romanis, aliisque Martyrologiis, & Cordubensis Ecclesiæ monumentis, aut parum; aut nihil habetur. Nam quod alij

alij Olympiadem, & Maximum, Parmenium, Elimenam, & Chrysotelum in censum Cordubensium referunt, tametsi habent à se Breuiaria Cordubensia, quæ ante C X I I I. *Breuiaria Cordubensia ann. 1489.* annum edita sunt, quorum factis inscripti leguntur, meritò tamen à nobis prætermitti sunt: quia Corduenæ in Perside, siue Cordubennæ passos esse, Romani suadet autoritas Martyrologij: siue Cordubæ in Ponto Galatiæ, vt Scriptores nobiles tradunt. Corduenæ, inquam, non Cordubæ: nam hoc nomine urbem nullam ego opinor fuisse aliam, præter hanc nostram. ita me Historiæ docent: alios vicinitas, & similitudo nominis fefellere.

¶ Secundi ordinis multò plures numerantur: nempe *Arabica persecutionis Martyres,* eorum, qui in Arabica persecutione triumpharunt, maxime Habdarragmano imperante, & eius filio Mahomad: cuius æuo decennium clades ista defæuit. Testem habuit atque scriptorem spectatæ fidei, atque virtutis Eulogium Martyrem. nomina & gesta in his Officiis celebrantur. Quatuor deinde supra L X. anni, aut puri à cæde, aut sine notario Martyrum effluxere: nisi quod Samson Abbas eius seculi clarissimus auctor, sub Eulogij atque Leocritæ necem, Christiani cuiusdam Martyris meminit, sed nominis memoriam non reliquit. Donec B. Eugenia sub Habdarra- *B. Eugenia* gmano IV. Regni eius anno. X I I. qui est à Christo nato *v. & Mar-* dccccxxi i i. Martyrij coronam adepta est, vt ex lapide ante *tyr.* annum quinquagesimū Cordubæ inuento noster collegit Ambrosius; vir siue Historiæ fide siue candore animi, & pietate in Diuos, omnium commendatione dignissimus. Duobus post annis Beatus Pelagius; post nouem & qua- *B. Pelagius.* draginta Dominicus cognomento Sarracinus, cum ple- *B. Domini-* risque, aliis, qui ex Oppido Simancas in seruitutem vrbe à *cus Saraci-* Mauris (vtar vulgari voce) incensa, dirutæque abducti *nus.* sunt. Quorum fides penès Veremundum Regem i i. cuius diploma ex Ecclesiæ Compostellanæ monumentis idem *E* descripsit

descripsit Ambrosius, & Diui Eulogij commentariis adiecit. Anni reliqui, aut incruenti, aut inscripti.

*De Antiquitate, & Auctoritate SS. Martyrum
Cordubensium, ex eorum miraculis, cultu,
& veneratione.*

CAPVT. SECVNDVM.

*Officia SS.
Martyrum
& templa
Cordubæ
quàm anti-
qua.*

DE primi ordinis Martyribus, hoc est, de Beato Acisclo & sorore eius; de Fauſto & sociis; ac de Beato Zoylo Ecclesia Cordubensis ante mille ipsos annos, & ampliùs, & celeberrima templa habuit, vt ex Diuo Eulogio constat, & dies festos egit. Quorum certè dignitatem, vel sola Imperatorum edicta sacrilega, funesta, impia, satis præstant. Quorum hoc caput, hæc summa, odium fidei, nominisque Christiani; quod vnum (ita Theologi definiunt) martyres facit; quæ minas ac cædem spirant; quæ Christi cultores honoribus priuant, bonis omnibus, atque fortunis exturbant; in diros cruciatus, foedam carnificinam, in omnes denique vitæ, mortisque acerbitates exposcunt. Sed accedit præterea suffragium antiquitatis; quæ vt per se veneranda est, ita venerationem rebus addit ac religionem. De his igitur, frustra ego dicam, quos secula vindicant, quos Ecclesiæ consensus, quos æternitas consecrauit.

*SS. qui sub
Arabibus
passi aucto-
ritas.*

¶ Secundi ordinis Martyres, qui sub Arabum tyrannide, testimonium fidei reddiderunt, antiquitate etiam se sua tuentur; cuius auctoritate commendati, ante septingentos annos, & eo ampliùs, Fidelium cultu & veneratione celebrantur. Vix enim cæsi pro Christo sunt: cum pro Martyri

Martyribus haberi, & coli cœpti sunt, tanta certè religione, vt eius extinguendæ causa, in occisorum cineres desæuirent, quos cum lapillis interdum cruore Martyrum illitis in flumen iactabant, ne recepti à Christianis in honore haberentur. Tanta sub eorum etiam necem pietas in Martyres, tam altè inhærens veri, & proprii Martyrij persuasio. Docet id sepulturæ genus à reliqua gente discretum. Nempe intra templa, atque adeo intra Martyrum tumulos, & sub ipsis etiam aris inhumati. Qui honos ea tempestate solis Martyribus, aut paucis aliis (quod ad templa tantùm attinet) qui proximè ad eorum merita accessissent, habitus est. Idoneos habetis testes Historias, & Lapides.

Ex communi consensu.

¶ Sed addo etiam opinionem hominum prodigiis confirmatam. Visa in primis cælestia, & reuelationes, quibus aut armati ad certamen properabant Athletæ Christi fortissimi, aut vita iam in certamine profusa, indeptæ victoriæ palmam non dubio testimonio confirmabant. Ea prosequi non est huius instituti, maximè cum per historias Martyrum, quæ per eorum natalitia leguntur in Ecclesiis, dispersa sint: præter vnum Paralytici sanati in translatione SS. Eulogij atque Leocritiæ in Ouetensem Ecclesiam & illud alterum, quod ibidem multo pòst tempore accidit. Rodericus enim Guterrius Ouetensis Archidiaconus distorto ore mutus repentè factus, horum SS. Martyrum interuentu, quem fusis ad eos internè precibus, implorauerat, lingua, vocisque potestatem recuperauit. Id causæ cur ex arca cupressina, in quam primum inclusa erant SS. Martyrum corpora: translata in argenteam, maiori cultu, & frequentia populi celebrantur. Narrant Ouetensis Ecclesiæ monumenta, ex quibus lectiones matutinæ depromptæ.

Ex visis cælestibus prodigijsq; diuinis.

Paralyticus sanatus.

Muto vox restituta.

Quæ in Ouetensis Ecclesiæ monumentis.

¶ Sed quid si ostendam, vbi quis ea tempestate Martyrij coronam consecutus esset, Natalem eius diem festum in singulos annos, sacris, hymnis, & lectionibus agonis seriem explicantibus, ac denique horarijs precibus, & omni cultu

Ex natalis celebritate.

& veneratione celebratum, qua Ecclesia Catholica & Martyres suos honoris ergo prosequitur, & in cælestium numerum relatos esse testatur? scilicet, Ecclesiæ in morem, quo ante inuentam consecrandi, siue, vt aiunt. canonizandi rationem, ij solummodo pro Sanctis & habebantur, & annuis publicè festis colebantur, qui Martyrij gloria nobiles, eam æternæ fœlicitatis prærogatiuam suo sibi cruore promeruissent. Parcā coniecturis, quia cū de facto constat, in probationem illæ cur subeant? grauissimis eius seculi testimoniis, ac rebus in luce gestis euincam.

Oculatus
testis B. Eulogius
Martyr.

Natalitia
Martyrum
vt illo tem-
pore celebra-
bantur.

Testis alter
Aluarus
Cordubensis.

¶ PRODVO in primis testem vnum Sanctissimum, religiosissimum, qui non quæ audierit, aut intellexerit, Sed quæ viderit, & quæ egerit ipse testetur. Diuus Eulogius, & Martyrum prædicator, & Martyr, in Epistola, quam de triumpho SS. Virginum & Martyrum Floræ & Mariæ, ad Aluarum equitem scripsit, se eo die, quo coronatæ essent, horarias preces, & sacrum in earum honorem celebrasse scribit. *Ipso autem die quo gloriosarum nobis relatus est sub confessione nominis Christi interitus, omnes ad orationum arma currentes, horam nonam in Dei laude persoluimus. Ac deinceps auctis tripudiis vespertinum, matutinum, & Missale sacrificium consequenter, ad honorem & gloriam nostrarum Virginum celebrauimus, cunctique nos illarum patrociniis tutandos, fouendosque commisimus. Et quia vniuersorum spes non perfunctoriè in eorum meritis collocata est, &c. Sed videre obsecro in eorum obitu quàm læti cantus, quàm profusa gaudia, quam communis omnium lætitia. Inuento Beati Ruderici corpore: Dant cuncti hymnorum cælestium clamorem egregium, resonant ora fidelium congruenti carmine melos, fœliciūque laudum odam omnes quasi ex vno ore persolunt. Laudum, inquam, quæ in honorem Martyris canebantur. Cui tanquam summo triumphatori, vt ibidem scribit B. Eulogius in Apologetico, ingens turba fidelium occurrit, debitum honorem dependere anhelans.*

¶ Succedat Eulogio Aluarus eques Cordubensis, amicus

cus amico doctrina ferè par, testimonij grauitate fortasse non impar. Is cùm Divi Eulogij vitam narrasset, & Martyrij seriem expositurus accederet, ita inquit: *Et quoniam expedit, & dignum nobis visum est pro utilitate legentium, & pro annuo eius festiuitatis recursu, passionem eius breuiter explicare: ideo sequestratim, purè, & sinceriter, agonis sui pulcherrimum induximus finem.* Nempe, vt eius hostoria verè ac simpliciter scripta in Ecclesiis, recitari posset, prisco more. Quo certè ex loco, cuius noster Ambrosius, Hispaniæ lumen, aptè docuit in suis ad Diuum Eulogium Notis, huius, atque aliorum perinde Martyrum Cordubensium festos dies iam tum institutos esse, & quotannis celebratos. Extat etiam hymnus eiusdem, vt apparet, Aluari, cum hac inscriptione:

HYMNVS IN DIEM S. EVLOGII

Presbyteri, Quinto Idus Martij.

*Natalis S.
Eulogij.*

*Almi nunc redeunt festa polifera
Nostri Eulogij Martyris incliti:
Soluamus Domino carmina principi,
Concentu fidei, calico munere, &c.*

¶ P R Æ T E R E A in commemoratione Translationis Sancti Eulogij in Basilicam Sancti Zoyli titulo principali, *Itē S. Zoyli.* quæ facta certè fuit nouem post eius necem annis, hoc est, anno Domini octingentesimo sexagesimo octauo, Kalendis Iunij, de qua in Ouetensi Codice, ita scriptum est: *Celebratur autem dies natalis eius in supradicto die, eo quòd omni tempore, in diebus Quadragesimæ occurrit illius solemnitas.* Denique post quinquaginta sex annos, hoc est, anno Domini octingentesimo octagesimo quarto, Ouetum simul cum Beata Leocritia translatus est. quo ex tempore translationem eorum celebrat Ouetensis Ecclesia.

S. Eulogij locus explicatus. De festiuo isto Martyrum cantu, quo eorum natalitia quotannis celebrantur, illud Beati Eulogij in vita Sanctæ Columbæ, accipio, Lib. 3. cap. 10. *Si quem, inquit, fortè cantum Sanctorum laudibus resonantem, per natalitia Martyrum, audisset à clericis psallentibus, confestim quadam iucunditate celestium desideriorum compuncta prorumpebat in lacrymas. scilicet, ut paulo post additur, Ad ineffabile Martyrij lucrum aspirans.* Eorum, quos nouerat, quibus cum egerat, quorum virtutem admirabatur, quorum expetebat coronam, exemplis incitata recentibus. Sed hîc admoneat me aliquis, opinor, ut in re præsertim tam manifesta, pluribus supersedeam. Quod ego lubens facio, & ad caput aliud tensesco, quo nostrorum Martyrum stabilitur & dignitas, & auctoritas. Id ex Hispaniensis maximè, ac Romanæ deinceps Ecclesiæ consensu, & notariorum dignitate petendum.

*Ex communi Ecclesiæ consensu, &
Notariorum dignitate.*

CAPVT TERTIVM.

*Episcoporum
consensus in
Martyrum
festa.*

*Inuentio
Ruderici.*

Sic ATIS, opinor, ex his quæ proximè diximus, Hispaniensis Ecclesiæ consensus in honorem Martyrum percipi potest: sed quia iuuat in eam rem plurimum Episcoporum, penès quos sub Ecclesiæ nascentis exordia iudicium fuit, sensum agnoscere, primùm audiatis velim, quanta suorum Martyrum reliquias veneratione Episcopus Cordubensis profecutus fuerit: de quo Beatus Eulogius in inuentione S. Ruderic, sic scribit: *Adest & venerabilis Pontifex fœlicium stipatus agmine clericorum, votis ardentioribus talibus interesse festinantes exequijs. Qui mox sanctas reliquias adeunt, & inclytus Papa caput detegit*

regit, & osculis sancta membra demulcet. Quam certè pietatem Deus Optim. Max. quàm sibi grata accidisset, miraculo declarauit. Redolent enim secreta cubiculi, quo prius beatum corpus Sacerdos intulerat, miro suauitatis odore; cunctaq; cellulae pauimenta, ablato etiam puluere, ferunt aliquamdiu suauissimi odoris olfactum respirasse. Sed quod Episcopo Papæ nomen attribuit, factum eius seculi more, quo non iam venerandi ut primitus clerici, sed Episcopi solùm Papæ dicebantur. Cuius rei præter D. Eulogium testes habemus grauiissimos, Cyprianum, Hieronymum, Augustinum, Rufinum, Prudentium, Seuerum Sulpitium, Sidonium Apollinarem, ac Venantium Fortunatum. Sed iam nunc soli tribuitur summo Pontifici, qui omnium per Antonomasiā parens. Sed redeo ad rem.

Papæ qui
olim diceren-
tur.

¶ QVOTIES eam ob causam Episcopi, & afflicti à Barbaris, aut in fugam compulsi, aut squallore carceris macerati? Quàm sæpe à Prouincialibus, & à multis etiam extra prouinciam Episcopis approbati! Nec dubium cuiquam esse potest, cum Sanctorum Martyrum officia publicè fierent, quin ea ex consensu fidelium, & Episcoporum decreto celebrarentur. Nam quòd aliquis mihi Hostigesium Malacitanum Episcopum, & Seruandum præterea Comitem Cordubensem, eius ex fratre neptis coniugem mihi obiiciat aliter sentientes; sciat is, Hostigesium illum specie tantùm fuisse pastorem, intrinsecus autem lupum rapacem; qui ut nominis sui omen præstaret, hostem se gessit Christianæ Reipublicæ: & Seruandum, alterum seruatum ad exercendam Martyrum virtutem, & ad suæ gētis perniciem. Sciat, inquam, duas fuisse funestas Ecclesiæ faces, duasque furias ad suorum interitum ab inferis excitatas, Hæreticos homines, auaritiæ, quæ est Idolorum seruitus, studentes: qui Christianos viis omnibus infectari, & vocare in inuidiam apud Barbaros, atque adeò sepulchra Martyrum effodere, & eaque hostibus prodere non dubitarunt. Scripsit in eos

Hostigesius
Episcopus,
& Seruādus
Comes hære-
tici.

Scripsit in
eos Eulogius
& Samson
Abbas.

Beatus

Beatus Eulogius, sed ex instituto Samson Abbas doctissimus ac religiosissimus eius temporis auctor. Alioqui enim communis fuit in honorem Martyrum, piorum, doctorum, omnis ordinis ac loci hominum consensus, & approbatio ferè omnium prouinciarum, ad quas eorum fama penetrauit.

*Notariorum
auctoritas.*

¶ QVOD si in gestis Martyrum prima apud notarios fides est, quam tanti semper fecit Ecclesia, vt ex eorum scriptis historias martyrum legat; quis aut fide, aut dignitate B. Eulogio superior? qui & gestorum testis & scriptor fuit, & martyribus cunctis vincendi auctor, & ipse etiam victor, & martyr. Scripsit de Antonio Athanasius; de Basilio Nazianzenus; de Paulo, Hilarione, & Paula Hieronymus; de Geruasio & Prothasio, & quædam etiam de Christophoro Ambrosius; de Benedicto, & sorore Scholastica, atque etiam de Ermenegildo Rege Gregorius; & in Missalibus libris multa de pluribus aliis Ambrosius, & Isidorus: quæ summæ fidei esse, nemo dubitet. & in nostris requirat aliquis alium, præter Eulogium? iniuriam seculo faciam, si non idem mihi præstem de pietate Christiana.

*SS. Athanasius,
Hieronymus,
Ambrosius,
Gregorius.*

S. Isidorus.

*Martyrum
Cordub. gesta
qui scripse-
runt.*

*Aluarus
eques Cor-
dubensis.*

*Abbas Spe-
ro in Deo.*

scripsere præter Eulogium, martyrum gesta, de aliis alij. D. Aluarus Eques Cordubensis, non genere magis quam doctrina nobilissimus, cuius magna pars operum Gothicis descripta literis, ab illo ipso æuo, quo scripsit, in Cordubensi Bibliotheca seruatur. Abbas deinde Spera in Deo, Beate recordationis, & memoria, vt ait Eulogius; cuius ille æquè atque Aluari magister fuit: qui vt scribit in Eulogio Aluarus, ea tempestate *Totius Betice fines prudentia riuulis dulcorabat.* Samson præterea Abbas Sancti Zoyli, ingenio, doctrina

doctrina

etrina, & sacrarum cognitione literarum ipsis etiam Barbaris admirabilis, & vitæ sanctitate per Hispaniam celebris. Cuius extat inter Cypriani Epigrammata elogium. Scripsit Apologeticum tribus libris distinctum, contra Hostigesium, quem diximus, malacitanum Episcopum. Denique Cyprianus iste Archipresbyter Cordubensis, qui Epigrammata in Martyrum tumulos condidit, quibus eorum gesta breuiter complexus est.

*Cyprianus
Archipres-
byter Cordu-
bensis.*

ADDO præterea verbum de Martyrologiis, Adonis præsertim, qui sine dubio Diui Eulogij Commentarios legisse videtur, quando fermè omnes nostros Martyres nominauit. Et eius quidem historia ad vigesimum post, Diui Eulogij mortem, annum producit. Vsuardi verò postmodum inserti sunt; & denique in Romanum, in quo vnus tantummodo prætermisus VVitesindus, ex his, quorum historiam conscripsit Eulogius: forsitan quia eius Martyrij dies incertus.

*Adonis
Martyrolo-
gium.
Vsuardus.*

*S. Vvitesin-
dus M.*

*De Quorundam præterea officiorum Cordubensium
auctoritate, & per occasionem, de Cordubæ
in Betica principatu.*

CAPVT IIII.

ED quoniam alia quædam officia cùm Martyrum, tum etiam Angelorum in hoc supplemento posita sunt præter ea, quæ ex Diuo Eulogio sumuntur, de eorum etiam auctoritate pauca mihi dicenda. Atq; in primis de Angeli Custodis officio, nihil habeo in monumentis Ecclesiæ Cordubensis, præterquam in Breuiariis, quæ ante annum xcii. edita sunt: in quibus idem ferè officium legitur, quod in nostro,

*Festum S.
Angeli Cu-
stodis Cor-
dubæ cele-
bratum.*

Item S. Gabrielis Archangeli.

in quo Hymni mutati : primus ex Toletano , secundus ex Romano desumptus Episcopi iussu ; quoniam vterque ab Apostolica sede probatus. Gabrielis Archangeli cultus in Ecclesia nostra multo vetustior. Ita in antiquo Breuiario *Venet.*

Anno MCDLXXXIX. Festum S. Gabrielis Archangeli, ex constitutione Ecclesie Cordubensis celebratur xviii. die mensis Martij. Sed quod nunc habetur officium , Toletanum est ; in multis , cum veteri nostro consentiens.

SS. Secundini atq. Sandalij acta ignorata.

BEATORVM martyrum Secundini atque Sandalij Historiæ penitus ignorantur ; nisi quod in Galefii Protonotarij Apostolici martyrologio , xxi. die maij sic legitur : *Cordubæ Sancti Secundini, qui per varias certaminum vices, su-*

D. Franciscus de Reynoso Episcopus Cordub.

perata aduersarij nequitia, demum palmam tulit. Sed D. Franciscus de Reynoso Episcopus Cordubensis spirituali recitantium solatio consulens , vetustissimis Floribus Sanctorum Hispaniæ , atque omnibus martyrologiis conquisitis , iussit suas cuique lectiones adscribi , in quibus , illa ipsa , quæ reperta erant , inscriberentur. Ita factum in hoc supplemento.

Multi alij Martyres Cordubæ adscripti.

Sed quòd magnum alium SS. martyrum numerum nonnulli Cordubæ adscribunt , factum opinor , loci celebritate , qua hæc vrbs toto orbe notissima : adeò vti-
simos quosque prisca seculi viros , Aristotelem et
Cordubensibus numerarent. Tantum opinio præiudicata poterat , vt etiam sine auctoritate valeret. Nec immeritò

Cuius Hispania caput Corduba.

caput à nobis appellata prouinciæ. Scilicet Hispaniæ Beticiæ : quam vltiorem Tacitus appellauit ; cuius altera etiam pars Lusitania. Præter Liuium , Strabonem , & Plinium , Dio Cass. ita diuidit lib. lxi. *Senatui Populoque Africa Numidia, &c. & Hispania Betica ascriptæ sunt. Cæsari autem Hispania quod reliquum erat, vt Tarraconensis & Lusitania.* Cæsari , inquam , Augusto , qui & Hispaniam perdomuit , & prouincias primus diuisit.

Cur ita à nobis appellata.

Cæsar siue Hirtius.

SED cur eius caput Corduba ? ita certè existimata. Scribit Cæsar , siue quis alius in Bello Hispaniensi. Nam cum proximè

proximè, libri eius initio dixisset, Gn. Pompeium vltioris Hispaniæ potitum esse, statim addit; Sex. Pompeium fratrem per idem tempus Cordubam cum præsidio tenuisse; *Quod eius prouinciæ CAPVT esse existimabatur.* Ideo marcellus Cordubam, quasi principem urbem, multis in eam collatis ornamentis, rerum à se gestarum monumentum, teste Strabone, reliquit. Ideo Cæsar cùm in vltiorem Hispaniam venit, præmisso edicto, magistratus, principesque omnium ciuitatum sibi præsto esse Cordubæ voluit. Ideo ab Strabone prima inter Hispaniæ Beticæ vrbes nominatur. Accedit etiam primam fuisse in his locis Romanorum coloniam, virtute soli, & gentis nobilitate præstantem; ut scribit idem Strabo. Itaque cùm ab Scriptoribus Corduba dicitur prouinciæ siue Hispaniæ caput, Beticæ intelligi oportet. Nam Hispaniæ tres olim prouinciæ, Betica, Lusitania, quæ in vltiore; Tarraconensis, quæ citerior appellata. Beticam verò nullus diuidit. Itaque Gaditanum ego conuentum, Hispalensem, Astigitanum, Cordubensem lego, prouincias verò non item.

Corduba prima in Betica Romanorum colonia.

Conuentus Betici quot olim.

Hirtius explicatus.

¶ Nec dubiæ fidei Cæsar, siue Hirtius, apud quem Cæsar Hispalensibus in concionem vocatis: *Commemorat initio quæstura sue, eam prouinciam ex omnibus prouinciis peculiarem sibi constituisse, &c. & vestigalia, quæ Metellus imposuisset, à Senatu petisse, & eis pecuniis prouinciam liberasse.* Nam vltiorem Hispaniam Beticā intelligit cum Lusitania, quæ vnica tantùm eo tempore, ut dixi, prouincia, ab vnico tantùm administrata magistratu, Proconsule, vel Prætore, pro temporum varietate. Hanc ille Quæstor obtinuit. Sueton in Iul. cap. VII. *Quæstori vltior Hispania obuenit; ubi cum mandato Pop. Romani iure dicundo Conuentus circumiret.* Quod autem hanc ex omnibus prouinciis se obtinuisse dicit, intellige, ex omnibus, quas Romanus Populus sortiebatur, quæ multæ tum erant: non ex omnibus Hispaniæ Beticæ prouinciis, quæ vnica tantùm. Hæc Romanorum æuo, qui prouincia-

*Item Ioan.
Mariana.*

rum autores: nam nostro, meritò Ioannes Mariana de nostris doctissimus vir, & Hispanicarum rerum Scriptor eximius, Hispalim Beticæ caput primus appellat, cum Gerundenſi ſcilicet, principem urbem, & in primis Europæ nobilem, atque opulentam. ita ipſe ſe explicuit, cùm rem ab eo quæſiſſem.

*De Antiquitate & varietate
Breuiarij Cordubensis.*

CAPVT QVINTVM.

*Corduben.
Breuiarium
ab Apoſto-
lorum æuo.*

IVINI officij conſuetudinem recitandi ab Apoſtolorum æuo in Hispaniam inuectam eſſe, Gregor. vii. Pontifex Max. arbitratur, in litteris, quas ad Alfonſum, & Sancium Hispaniæ Reges dedit, anno MLXXIII. quarum exemplar Romæ in in Vaticana ſeruatur. Eius ego initium ex Bartholomæo Laurentio, Priore, & Canonico Cæſarauguſtano, deſcriptum hîc adſcribere operæ pretium duxi. *Gregorius Episcop. S.S.D. Alfonſo, & Sancio Regibus Hispania, ac Patribus, & Episcopis in ditione ſua conſtitutis. S. & Apoſt. Benediçt. Cum B. Apoſt. Paulus Hispaniã ſe adiſſe ſignificet, & poſtea ſeptem Episcopos Hispaniam ab urbe Roma, ad inſtituendos Hispania populos à Petro, & Paulo aduentus. Apoſtoli directos fuiſſe, qui deſtructa idololatria Chriſtianitatẽ fundauerunt, religionem plantauerunt, ordinem & officium in diuinis cultibus agendis oſtenderunt, & ſanguine ſuo Eccleſias dedicaũere, veſtra diligentia non ignoret; quantam concordiam cum Romana urbe Hispania in Religione, & ordine diuini officij habuiſſet, ſatis patet, &c.* Mihi verò lubet ita ratiocinari. Canendi, pſallendique mos in Eccleſia per Natalitia martyrum antiquiſſimus eſt: Cordubæ autem non ita multo poſt glorioliſſimos martyres extitiſſe, compertum. Commodè igitur cenſeat

qui

*Gregorij vij.
litteræ ad
Hiſpania
Reges.*

*B. Pauli in
Hiſpaniam
aduentus.*

*Item diſcipu-
lorum Petri
& Pauli.*

*Diuini Of-
ficij ratio cum
Romana
conſentiens.*

qui existimet ab illo vsque æuo Cordubensium officiorum originem repetendam.

¶ SED Cordubensis Ecclesiæ Breuiaria, quæ videre mihi licuit, c x i i. annos, paulo plus attingunt. *Breuiaria quæ extent.* Totum ferè

hoc spatium, si x x v i. annos excipias, à quibus Romani vsus inductus, tria tenuere Breuiaria Cordubensia. *A.*

Primum annos ab hinc c x i i. Venetiis editum, ex antiquo no- *Annus age- 1489.*
uum; Ignacij, siue Inigui Manrique Episcopi Cordubensis batur cū hac
iussu correctum. Vt obscurum non sit, quin aliud etiam *scripsimus*
ante hoc antiquius habuerit Ecclesia Cordubensis. *1601.*

Sed vt erat rude seculum, tam implicatum ordine, vt meritò se-

cundum editum fuerit, ante annos l x x v i i. Hispali im- *A. 1524.*
pressum; quo cunctas fugandas esse aliorum varietates pro-

mittitur, vt facilè appareat Breuiarij Cordubensis vsum an- *Valde va-*
tiquissimum fuisse, ac tantis mutationibus obnoxium, vt *riata.*

non aliam ob causam, post editum etiam Romanum, re-

tentum non fuerit ex priuilegio c c. annorum, nisi quia de

varietate officiorum in tanta Breuiarij commutatione con- *A. 1557.*
stabat. Nam postremo etiam tempore x l i v. ab hinc annis;

Dominus Leopoldus ab Austria Episcopus Cordubensis,

edidit Breuiarium, in meliorem formam redactum.

¶ I N his Sanctorum tantummodo Aciscii, et Victorix, *Quæ in his*
Fausti, Ianuarij, martialis, atque Zoyli officia propria, & in *officia.*

secundo Beati etiam Pelagij reperiuntur: De cæteris vtriuf-

que ordinis nihil præcipuum, nec de omnibus omnia Bre-

uiaria, sed de aliis alia. Donec anno Domini M D L X X I V. *D. Bernar-*
repertis Beati Eulogii cōmentariis, Dominus Frater Bernar- *du Fresneda*
dus de Fresneda Episcopus Cordubensis è Frāciscana fami- *Episcopus.*

lia eorū tantūmodomartyrū officia festosq; dies retinendos

fanxit, quorum in Romano martyrologio nomina legeren-

tur. Non multo post, D. F. martinus de mendoça Episcopus *Itē D. Mar-*
& ciuis Cordubensis ex ordine B. Dominici, propria, quæ *tinus de*
tum habebantur officia, adiunctis aliis, quæ ex Diuo Eu- *Mendoça.*

logio supplenda curauit, auctoritate Apostolica edidit, quæ hætenus Cordubæ celebrantur.

Et D. Antonius de Paços.

Nouum ab eo editum Calendariū.

¶ SUCCESSIT huic D. Antonius de Paços supremi olim Senatus Regii Præses, vt beneficentia in pauperes, ita religione in Diuos maximè excellens, qui iustis multorum querimoniis adductus, secundum excudi Kalendarium imperauit, in quod eos omnes Christi martyres retulit, quos vel ex Diui Eulogij libris, vel ex probatis aliis historiis Cordubæ coronatos esse constabat. Nam cur, quæso, ex pluribus eiusdem certaminis & palmæ confortibus, eiusdem scriptoris testimonio commendatis, alii in Ecclesiæ lucem reuocarentur, aliis in obscuro relictis? Sed de his nihil in eorum precibus proprium; sumebantur omnia de communi. Verum, vt humana sunt omnia, ne hoc quidem diuturnum fuit. nam illud etiam secundum Kalendarium (incertum qua causa) paucis post annis exemptum. Graue hinc piorum animis vulnus impressum; eorum maximè, quos Diuorum honos, & eiusdem cæli, solique communio propius tangebatur.

D. Franciscus de Reynoso illud auxit completque.

Officia SS. Mart. Cordub. à sede Apostolica approbata.

¶ ID CŪ intellexisset Dominus Frācisus de Reynoso, qui superiori successit, vir verè ob multas præclarasque virtutes dilectus Deo & hominibus; cuius memoria in benedictionem erit; vbi sedem iniit, nihil antiquius habuit, quàm vt animum ad res diuinas adiiceret, & maximè ad istam quæ laudis Sanctorum martyrum amplificatione continetur. Dedit igitur operam, vt eorum officia numero, & gestis martyrum locupletata à Sancta Sede Apostolica probarentur: probata edi iussit: edita recipi, ac celebrari præcepit: vt vrbs vestra, quam exteræ omnes gentes diuitem solo, beatissimam cælo, principatu inter alias, literis, & victoriis insolentem iactare consueuerunt, nunc tandem cruore martyrum oblimatā, ac proinde florentem cælestibus ac sempiternis opibus, & in eorum acquiescentem patrocinio posteritas omnis suspiciat & veneretur.

Auctor

Auctor ad Martyres.

Dixi quæ potui, non quæ volui, nam hoc loco præfari mihi tantum licuit, fari non licuit. Sed quidquid hoc est operis, aut operæ vobis MARTYRES inclyti, illustres animæ, puræque mentes obscurus ego, & impurus mortalis operatus sum: & quidquid aut sum, aut possum, deuoueo & consecro. Vestras ego memorias memoriæ hominum commendavi, vt vos miseri hominis memores, sed ciuis & serui etiam vestri, æternæ memoriæ; in qua iusti viuunt vestris apud Deum precibus commendetis. Vestrum ego nomen in ore semper, amorem in corde semper gero: & hoc solum, in quo vestigia tamdiu pressistis, & tanta vobis propter Christum impressa vulnera; denique in quo vitam pro vita profudistis, fusus humi supplex deosculor, venerorque. Sed hîc me vbi iam cartha deferit, asserite vos magni Dei, magnique Regis magni amici; & tantorum scelerum labantem pondere, sustinete, suscipite: atque vt gratiam apud eum, cui tam grati estis, ingratus licet, inueniam, impetrate. Et tu mihi, vt in te finiam, finis esto sine fine, infinitum Numen: & quia pollens potensque mortalium vota perficere, hoc voueo, hoc perfice, vt quos idem solum genuit, idemque fouit Spiritus, idem tandem regeneret Cælum, idem SPIRITVS tuus beatos efficiat. In S.S.A.

HYMNVS

HYMNVS

In D. Aciscum, & sororem,
Martyres.

QUID saue tortor impiè
Dra paras incendia?
Quid sacra fratrum corpora
Alta iacis in flumina?
Flammis virens in medijs
Ardet rubus, non vritur;
Mersaq; in ipsa flumina
Nec caritas extinguatur.
Altis caput ex humeris
Cur iuueni succiditur?
Ecquid sagittis figitur
Victoria pennigeris?
Christum caput ad martyrum
Ille cucurrit lentor:
Hæc cursui calcaria
Pennas rapit volatui.
Deo Patri sit gloria, &c.

ALIVS.

Saluete fratres inclyti,
Aciscle decus iuuenum,
Et virginum Victoria
Corona, & honos maximus.
Vos sacra velut semina
Tellure primum condita,
Tot inclytorum martyrum,
Hanc gravidastis fœtibus.

Vos

*Vos irrigastis primitus
 Cruoris alto flumine,
 Tam multa, tamq̃ egregia
 Celo tulistis germina.
 Beata nimis patria,
 Et pace & armis inclyta,
 Quæ tot tuorum ciuium
 Es purpurata sanguine.*

IN B. ZOYLVM
 Martyrem.

Salue decus Hispaniæ
 Zoyle martyr nobilis,
 Nobilitatis candida
 Exemplar admirabile.
 Crudelitas quæ intrepida
 Præcepsq̃ quondam fuerat,
 Perterrefacta militis
 Vultuq̃ grandi & animo,
 Aduersus horrens congregi,
 Auersus illum corripit,
 Et tremebunda gladium
 Dorso recondens diffecat.
 Hiant aperta viscera
 Amore Christi feruida,
 Atq̃ in reuulsis renibus
 Dant signa continentia.

IN DIVVM PELAGIVM
 Martyrem.

Iesu piorum gaudio,
 Patriq̃ sacro agricolæ

G

Florem

Florem beatum, candidum
Nostris damus ex hortulis,
Suauiſſimum Pelagium
Integritatis liliū,
Sed inclyti martyrij
Cruore iam purpureum.
Mortis gelu durissimæ
Non contrahit, sed explicat
Virtutis altæ folia,
Solis ad almi radios.
Ergo cruento carnifex
Succide florem gladio,
Egregiis compleueris
Calum, solūque odoribus.

A L I V S.

Q*Vid stulte Rex Pelagium*
Ardente vestis murice,
Nudes pudore vt candido
Mollem perinde ac puerum?
Aetate vir in tenera
Senile pectus induit:
Aurum, lapillus, purpura
Non ornat hunc, sed onerat.
Pugnare nudus didicit
Athleta Christi strenuus;
Atque in palestra Martyrum
Palmam referre gloriæ.
Intende facies puero,
Effunde ferox sanguinem,
Celi reponet postibus
Trophæa purpurantia.

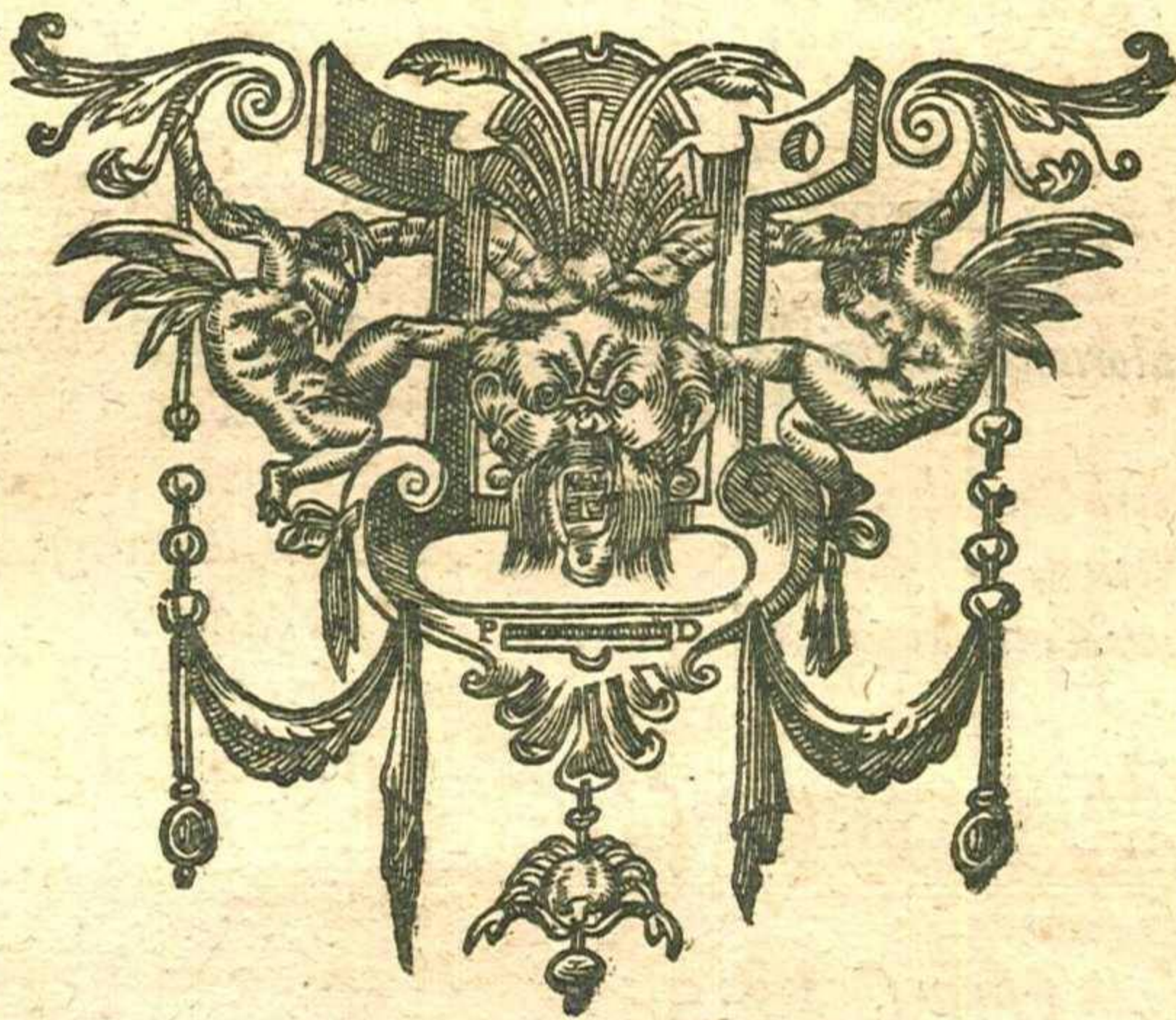
C O R D V B E N S I B V S .

51

*Nam furor iste barbarus
Agni patientia frangitur;
Accensa fax luxuria
Cruore mersa extinguitur.*

Laus Christo I E S V in
Sanctis Victori.

INDEX RERVM ET VERBORVM.

A

<i>CISCLVS & Victoria</i>	
<i>MM. fol.</i>	32
<i>Adonis Martyrologium.</i>	
	41
<i>Aduentus B. Pauli Apost. in Hispaniam.</i>	44
<i>Item Discipulorum B. Petri & Pauli</i>	
<i>ibid.</i>	
<i>Aedes D. Petri Cordubæ.</i>	32
<i>Aestuaria Betica.</i>	17
<i>Aluarius eques Cordubensis nobilissimus.</i>	36
<i>Anduxar Vrbs.</i>	23
<i>Annorum series ac mutationum imperij Hispanici ratio</i>	14
<i>Angeli Custodis festum Cordubæ celebratum.</i>	41
<i>Appellationes antiquæ regionum Hispania.</i>	2
<i>Appianus de Betica urbe explicatus.</i>	
	23.
<i>Arabia Prouincia.</i>	4
<i>Arabica Historia de amissa Hispania defensa.</i>	13
<i>Arabica persecutionis Martyres.</i>	33
<i>Arelatense Concilium I. ubi de Beti urbe mentio.</i>	22

<i>Archypresbyter Cordubensis Cyprianus inscripsit olim Cordubæ tumulos SS. Martyrum.</i>	41
<i>Auctoritas Notariorum in actis Martyrum.</i>	40
<i>Auctoris oratio ad Martyres.</i>	47

B.

<i>BETICA Prouincia quot regna contineat.</i>	2
<i>Pars Regni Castella.</i>	ibid.
<i>Ab Arabibus conseruata.</i>	12
<i>Semper eadem.</i>	ibid.
<i>Betica vrbes præcipua.</i>	7
<i>Betis vrbs aliâne à Cordubâ fuerit.</i>	20
<i>Nulla eius mentio apud Scriptores antiquos.</i>	21
<i>Vt eadem videri possit cum Cordubâ.</i>	20
<i>In Arelatensi Concilio I. eius mentio.</i>	21
<i>Betis fluminis ab ea nauigabilis</i>	59. 20
<i>Beti prima alluitur Cordubâ</i>	ibid.
<i>Betis Insula prope Nebrissam.</i>	23
<i>In ea Tartessus vrbs.</i>	23
<i>Betula, Betulo, & Beturia quæ in Betica vrbes.</i>	21. 22.
<i>Betici Conuentus quot</i>	43
<i>Betica vrbs Appiani quæ.</i>	23
<i>Brenia</i>	

Breuiarium Cordubense impressum
anno 1489. 33
Breuiarium Corduben. ab Apostolo-
rum aeo. 44
Breuiaria Cordubensia qua extent. 45

C

CAPUT in animantibus unde
dictum. 3
Caput principij rationem dicit & di-
gnitatis. *ibid.*
Capita qui in familiis hominum. 2
Capita Prouinciarum qua urbes &
quare facta. 4
Caput omnium orbis Ecclesiarum La-
teranensis. 3
Caput Hispanie citerioris Tarraco. 3
Caput Hispanie vltioris Corduba.
1. & c.
Castulonensis saltus. 23
Chrysotelus Martyr Corduben. 33
Coloniatarum genera.
Colonia Puteolana. *ibid.*
Colonica cohortes. 19
Conuentus Betici quot. 43
C O R D V B A cur Marcelli opus
ab Strabone dicta. 5
Prima in Betica Romanorum Co-
lonia ex nobilitate Romana. 5. 31
Multis nominibus commendata. 3
Maximum emporium. *ibid.*
Turdulorum Metropolis. 24
Et Hispania Betica. 8
Vrbium Betica Patricia cur di-
catur. *ibid.*
Patrona reliquorum Betice popu-
lorum. 8. 9
Corduba nulla alia prater Hispanien-
sem. 19
Nec illa qua vetus dicitur. *ibid.*
Eadem semper qua nunc est. 33
Ab Romanis, Gothis, Arabibus

ornata.

6

Pralata reliquis Betica vrbibus. 7
Regni Sedes etiam Gothorum tem-
pore. 13
Arabum Regia per 500. anos. 15
Sede Regia nunquam caruit. 14
Imperare aliis, parere non didicit. 15
Ne Gothis quidem ipsis. 14
Donec a Leonigildo subacta. *ibid.*
fus principatus nunquam amisit. 6
Corduba exemplo vocabulorum vsum
docuit Varro. 11
Cordubenses qua lege se Mauris
dederint. 12
Cordubensia Breuiaria. 33
Corduena in Perside. *ibid.*
Corduba in Ponto Galatia. *ibid.*
Cyprianus Archypresbyter Cordu-
bensis inscripsit Martyrum tu-
mulos. 41

D

Discipulorum B. Petri. & Pauli
aduentus in Hispaniam. 44
Diuini officij ratio cum Romana con-
sentiens in Hispania. *ibid.*
Eius antiquitas & auctoritas. *ibid.*
D. Petri Aedes Corduba quibus olim
sacra. 32
Eius donaria. *ibid.*
Dominicus Saracinus & Socijs, Mar-
tyres Cordubenses. 33
Dominus Ioannes de S. Clemente
Archiepiscopus Compostellanus.
 32.

E

Eccliesiarum caput, & parens La-
teranensis. 3
Elimena Martyr Corduben. 33
Emporium maximum Corduba. 5
Hispalis. 5. 20
Gades. *ibid.*

G 3

Episco

I N D E X.

<i>Episcoporum consensus in Martyrum cultum.</i>	38	<i>Hispania Reges.</i>	44
<i>Episcopi Cordubenses qui de SS. Martyrum officiis edendis curarunt.</i>	45	H	
E S T R E M A D V R A		<i>Hispalis potentissima.</i>	3
regio in Betica, quæ Beturia dicta.	23	<i>Hispalis vetus quæ.</i>	17
<i>Eugenio Virgo & Martyr Corduben.</i>	33.	<i>Hispalis quo loco censeatur Straboni.</i>	7
<i>Enlogius Martyr Corduben. oculatus Martyrum testis.</i>	36	<i>Emporium maximum.</i>	20
<i>Eius locus explicatus.</i>	38	<i>Silingorum sedes.</i>	14
<i>Paralyticum sanat.</i>	35	<i>Item Gothorum.</i>	ibid.
F		<i>Hispania Betica eadem quæ & ulterior.</i>	9
<i>Familiarum capita qui dicantur.</i>	2	<i>Hispania quæ olim regiones.</i>	2
<i>Faustus Martyr Corduben. cum socijs.</i>	32	<i>Item quæ provincia.</i>	9.42
<i>Festum S. Angeli Custodis Cordubæ olim etiam celebratum.</i>	41	<i>Hispania imperium penes quos olim.</i>	1. 14
<i>Item S. Gabrielis Archangeli.</i>	42	<i>Hispania Betica caput Cordubæ.</i>	1.42
<i>Filia Synagoga, Hierusalem, Tyri, Palæstina, &c. quæ dicantur in sacris.</i>	8	<i>Historia Hispanica Regi Alphonsi.</i>	8
G		<i>Hostigesius Episcopus suorum civium hostis.</i>	39
<i>Gabrielis Archangeli cultus Cordubæ antiquus.</i>	42	<i>Hymni Auctoris in laudem Martyrum Corduben.</i>	48
<i>Gades maximum emporium.</i>	5	I	
<i>Gades ut Betica caput dicatur, id est, initium.</i>	24	<i>S. I Anuaris Martyr Cordubensis.</i>	32
<i>Gallia Gothica caput Narbonensis vrbs.</i>	14	<i>Iliturgi vrbs in Betica.</i>	23
<i>Gienium vrbs quo nomine commendata.</i>	2	<i>Ilipa vrbs ibidem.</i>	7
<i>Gothi quando Hispaniam occuparint.</i>	14	<i>Insula Betis prope Xericium urbem, & Nebrissam.</i>	23
<i>Godefredi Regis palatia Cordubæ.</i>	14	<i>Inuentio S. Roderici.</i>	38
<i>Gothorum sedes Hispalis quando.</i>	ibid.	<i>Isaias explicatus,</i>	8
<i>Gothorum sedes Corduba quando.</i>	12	<i>Italica vrbs in Betica.</i>	7
<i>Gregorij Papæ VII. litteræ ad Hi-</i>		<i>Iter à Cordubæ ad Gades ex lapide Corduben.</i>	21
		<i>Ius principatus ut amittere possint vrbes.</i>	5
		<i>Ius principatus in Betica Corduba non amisit.</i>	6
		L	
		<i>L Apides Cordubenses ab Augusti ano.</i>	21
		<i>Laus urbium unde petatur.</i>	11
		<i>Martialis</i>	

I N D E X.

M

M Artialis Martyr Corduben.	32.
Metropolis idem quod Mater vrbs.	8.20
Maximus Martyr Cordubensis.	32
Metropolis Betica Corduba.	8
Miracula in Translatione S. Eulogij Mart.	35

N

N Arbo primaria Gothorum sedes.	14
Gallie Gothicae caput.	ibid.
Natalis S. Eulogij Mart. Corduben.	37
Eius Translatio.	ibid.
Natalitia SS. Martyrum ut olim Cordubae celebrata.	36
Nodus Taciti explicatus.	19
Notariorum auctoritas in gestis Martyrum.	40

O

O ficia Breuiarij Cordub.	60
A Sede Apostolica approbata & concessa.	45
Quam antiqua & quanta auctoritatis.	34. & seqq.
Olympias Mart. Corduben.	33
Oraculum Mnestai in Betica, vulgò	
EL PVERTO DE S. MARIA.	

24

Oratio Auctoris ad Martyres.	47
Oseas Propheta explicatus.	8
Ouetensis Ecclesiae monumenta.	35
Ouetum translata SS. Martyrum Eulogij & Leocritiae corpora.	37
Quae in translatione miracula acciderint.	35

P

P alatia Regum Godefredi & Ruderici Corduba.	14
Pape qui olim dicti.	39

Parmenius Mart. Corduben.	33
Patriae amor quam improbus. in praef.	
Patricium magistratus nomen.	8
Patricia Corduba dicta, etiam ob principatum inter alias vrbes.	ibid.
Pauli Apostoli in Hispaniam aduentus.	44
Plinius explicatus.	5.17
Prouincia quid.	3
Prouincia nomen Romanum.	2
Prouinciaryum mutationes variae.	12
Prouincia Hispania primitus quae.	9.42
Prouincia Betica quot Regna contineat.	2
Eius caput Corduba.	8
Prouincia Tarraconensis caput Tarracono.	5
Prouincia facta Palaestina.	4
Item Arabia.	ibid.
Prouinciaryum Praesides ubi ius dicere consueverint.	10
Puteolana Colonia.	19

R

R egiones Hispaniae olim, & eius nomina.	2
Resendius.	24
Ruderici Regis palatia.	14
S. Ruderici inuentio.	38

S

S altus Castulonensis.	23
Samson Abbas Corduben.	39
S. Aciscus & Victoria, Tutelares Cordubensis vrbs.	32
SS. Faustus, & Socij Martyres.	32
S. Secundinus Martyr.	ibid.
S. Sandalius M.	ibid.
S. Eugenia V. & M.	33
S. Pelagius M.	ibid.
S. Zoilus M.	32
SS. Martyrum Corduben. gesta qui scripserint.	40

SS. Mar

I N D E X.

<i>SS. Martyrum natalia ut olim celebrata.</i> 36 <i>SS. Martyrum officia, & templa quæ antiqua Corduba.</i> 34 <i>Eorum quanta auctoritas. ibid. & c.</i> <i>Solinus explicatus.</i> 5.24 <i>Silingi Beticam occuparunt.</i> 14 <i>Silingorum sedes Hispalis.</i> ibid. <i>Spera in Deo Abbas Corduben.</i> 40 <i>Strabo explicatus.</i> 7.21.22 <i>Suetonius explicatus.</i> 43	<i>Toletum Regni Castellæ caput.</i> 2 <i>Toletum quando Sedes Gothorum translata.</i> 14 <i>Turduli quæ gens.</i> 24 <i>Turdulorum Metropolis.</i> ibid.
V	
T <i>Aciti nodus de Colonia Puteolana solutus à Lipsio.</i> 19 <i>Tarifius Arabs scripsit Historiam de amissa Hispania.</i> 12 <i>Tarraco ut Scipionum opus dicatur.</i> 5 <i>Eius Prouincie caput.</i> 4 <i>Tarsum Cilicie caput.</i> 11 <i>Tartessus fluius.</i> 22 <i>Tartessus vrbs.</i> ibid. <i>Templa Cordubæ quàm vetusta.</i> 34	<i>Allisoletum regni sedes aliquandiu.</i> 2 <i>Vandali quando Beticam occuparint.</i> 14 <i>Varro cur Cordubam in exemplum vocarit de usu vocabulorum.</i> 11 <i>Vrbes quæ fierent capita Prouinciarum.</i> 4 <i>Vrbes in Betica ducentæ.</i> 7 <i>Vsuardi Martyrologium.</i> 41 <i>Vitesindus Martyr Cordub.</i> ibid.
Z	
	Z <i>Oylus Martyr Cordub.</i> 32 <i>Eius Basilica Cordubæ.</i> 37

F I N I S.

E Sta Entero.

L

